

ספר

ש ל ח נ ש מ ו א ל

וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

הלכה

מרן השלחן ערוך
והרמ"א

שורשי

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות כתובות חלק ב

אה"ע: צ"ג – קי"ח

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והרב יעקב יוסף זצ"ל, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים ירושלמי

שנת התשפ"ג ירושלים.

ניתן לראות דוגמיות הספרים:

באתר ודיברת: <https://vedibarta.org/yerushalmi.html> שלחן שמואל, בצורה מרוכזתאו באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>

או ב google 'ודיברת שלחן שמואל'

וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !! הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: "מצווה על היורשים לפרוע חוב אביהם". "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן) : *לפון מדוויקת fe השו"ע והרמ"א. עם דברי הסבר קצרים* (יורשי ראובן).
 - הפניות **א. ב.**: בא"ש שו"ע תצא נקודות הפניה (א) א"פ: שרשי הלכה וצנפי הלכה.
 - מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
 - ❖ **שורשי הלכה** (המקורות) כאן תצא את מקורות השו"ע והרמ"א, מהצנפי והראשונים כפי שכתבו בבית יוסף
 - ❖ **ענפי הלכה** (האחרונים) כאן תצא את דעות האחרונים ואחרוני האחרונים על השו"ע והרמ"א.
 - הערה: ¹: הרחבת הנושא בהצרה ¹. *למטה בסוף הדף.*
 - הסימונים: ✓ (מודגש) - כן כסוק שו"ע. ✓ (לא מודגש) - כ"פ הרמ"א
- ר"ת שכיחים: רי"ו - רבינו ירוחם. נו"ב - נודע ביהודה. פת"ש - פתחי תשובה. ב"ש - בית שמואל. ח"מ - חלקת מחוקק. פו"ר, פ"ו - פריה ורביה. מפו"ר - מצוות פריה ורביה. באה"ט - באר היטב. ש"ז - שכבת זרע. שו"ל - שכבת זרע לבטלה. מסל"ת - מסיח לפי תומו. מראות הצובעות - הוא בעל חידושי מהרמ"ז (לפני כ 250 שנה), מ"ב - משאת בנימין. שאל"ס - שאין להם סוף. פי"ר - פניו ידיו ורגליו. ש"פ, ש"פ - שווה פרוטה. תכ"ד - תוך כדי דיבור. באה"ט - באר היטב. שט"ח - שטר חוב. בע"ח - בעל חוב. שכ"מ - שכיב מרע.

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"

במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות

אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923. S2079395@GMAIL.COM

הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

תוכן עניינים – הלכות כתובות חלק ב

- אה"ע צ"ג: דין מזונות האלמנה, ובו ל"ב סעיפים..... 4
- אה"ע צ"ד: חיוב דירת אלמנה וכסותה, ואם אמרה שיתנו לה מזונות בבית אביה ובו ז' סעיפים..... 44
- אה"ע צ"ה: חיוב מעשה ידיה ליורשים, ואם השביחו הנכסים אם נוטלת בהם, ובו ז' סעיפים..... 51
- אה"ע צ"ו: שבועת אלמנה וגרושה על כתובה, ובו כ"א סעיפים..... 60
- אה"ע צ"ז: (אם) הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק, ובו ב' סעיפים..... 87
- אה"ע צ"ח: פטרה משבועה או ייחד לה מטלטלין, גובה בלא שבועה, ובו ז' סעיפים..... 89
- 100
- אה"ע צ"ט: שמין לאשה אלמנה בגדיה, ובו ב' סעיפים..... 100
- עאה"ע ק: כתובה ממה נגבית, וכל יתר דיני כתובה, ובו ט"ז סעיפים..... 106
- אה"ע ק"א: עד כמה גובה כתובתה, ובו ד' סעיפים..... 134
- אה"ע ק"ב: דין גביית חוב וכתובת אלמנה, ובו ט' סעיפים..... 139
- אה"ע ק"ג: אלמנה שמכרה נכסיה לכתובתה אם צריכה למכור על פי בית דין, ובו ח' סעיפים..... 153
- אה"ע ק"ד: בית דין שמכרו וטעו, וכן שאר שלוחין, ובו ו' סעיפים..... 162
- אה"ע ק"ה: דין המוכרת ומוחלת כתובתה, ובו ז' סעיפים..... 168
- אה"ע ק"ו: כותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, ובו ב' סעיפים... 176
- אה"ע ק"ז: הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה, ויצא עליו שטר חוב, ובו י' סעיפים..... 182
- אה"ע ק"ח: דין שכיב מרע שאמר: תטול אשתי כאחד מן הבנים, ובו ג' סעיפים... 192
- אה"ע ק"ט: שכיב מרע שאמר: תנו מאתים זהובים לאשתי בכתובתה, ובו ד' סעיפים..... 196
- אה"ע ק"י: שכותבין שובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה, ובו ב' סעיפים..... 199
- אה"ע קי"א: דין כתובת בנין דכרין, ובו י"ז סעיפים..... 201
- אה"ע קי"ב: מזונות הבנות ממה נזונות ועד כמה, וכל דיניהם, ובו י"ח סעיפים... 214
- אה"ע קי"ג: דין עישור נכסים ממה נגבים, ובו י' סעיפים..... 236
- אה"ע קי"ד: דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחבירו, ובו י"ב סעיפים..... 253
- אה"ע קט"ו: דין היוצאת בלא כתובה והמפסדת כתובתה, ובו י' סעיפים..... 261
- אה"ע קט"ז: דין כתובה ותנאיה, ודין הנושא אשה באיסור, ובו ו' סעיפים..... 293
- אה"ע קי"ז: דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלנית, ובו י"א סעיפים..... 301
- אה"ע קי"ח: תקנת נשואין של קהל טוליתולה, ודיני נדוניה, ובו י"ט סעיפים..... 314

לזיכרון עולם 347

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר שה' זיכני להוציא שני חלקים באבן העזר (פריה ורביה ואיות וקידושין), זכתי להוציא לאור חלק ג', ד' באה"ע: "הלכות כתובות" חלק ב: סימנם צ"ג – קי"ח. ספר זה הוא לעילוי נשמת אמי מורתי נעימה גולסטן (ירושלמי) בת חייט, הרי כפרת משכבה, שנלקחה מעמנו, לאחר יסורים קשים. ת.נ.צ.ב.ה. בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

- א. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.
 - ב. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.
 - ג. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.
 - ד. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.
- יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.
- יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.
- הן בפקס 02-582-2581 או באימל: S2079395@GMAIL.COM

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

אה"ע צ"ג: דין מזונות האלמנה, ובו ל"ב סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- 7..... סעיף א: מתי נגבת הכתובה והנדוניה
- 9..... סעיף ב: האם ספק מגורשת ניוזנית מהבעל
- 10..... סעיף ג: אלמנה נזונת מנכסי בעלה
- 13..... סעיף ד: אלמנה בנות ובנים איך מתחלקים במזונות
- 15..... סעיף ה: אלמנה שתבעה כתובתה
- 17..... סעיף ו: שכיב מרע שציווה שאשתו תהא ניוזנית יתר על כתובתה
- 18..... סעיף ז: תבעוה להינשא, נתארסה
- סעיף זז: מכרה כתובתה 19
- 20..... סעיף ט: מחלה כתובתה לבעלה או ליתומים
- 21..... סעיף י: מכרה משכנה או מחלה מקצת כתובתה
- 23..... סעיפים יא-יב: תבעה נדונייתא, תבעה עיקר ותוספת בלבד
- 24..... סעיף יג: אם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה
- 25..... סעיף יד: אלמנה שלא תבעה כתובתה ב' ג' שנים
- 26..... סעיף טו: ויכוח בן אלמנה ליורשים האם קיבלה מזונות
- 27..... סעיף טז: ייחד קרקע למזונות אשתו בלשון למזנות או במזונות
- 28..... סעיף יז: אמרה מת בעלי או גרשני לעניין נטילת מזונות או כתובה
- 29..... סעיפים יז-יט: כתובה ושבועה כדי לזון
- 30..... סעיף כ: מאיזה נכסים אלמנה ניוזנית
- 33..... סעיף כא: גבייה ממטלטלים, הניח קרקע. מתי גובה מנכסים משועבדים
- 35..... סעיף כב: הניח נשים רבות נזונות בשווה
- 36..... סעיף כג: אלמנה שתפסה מטלטלים כדי לזון, איך הוי תפיסה
- 38..... סעיף כד: תפסה יותר מהראוי למזון ל' יום
- 39..... סעיף כה: מכירה למזונות האלמנה
- 41..... סעיף כו: למשכון א"צ ב"ד
- 41..... סעיף כז: לקחה קרקע לעצמה
- 41..... סעיף כזז: מכרה לעצמה בב"ד הדיוטות
- 42..... סעיף כט: אלמנה שמכרה אחריות על היתומים
- 43..... סעיף ל: כמה מוכרים למזונות
- סעיפים לא-לב: אם אין קונה לו' חודשים. כשפוסקים לאלמנה שלא אוכלת עם היתומים
- 44.....

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר שה' זיכני להוציא שני חלקים באבן העזר (פריה ורביה ואיות וקידושין), זכתי להוציא לאור חלק ג' באה"ע: "הלכות כתובות חלק ב" סימנם צ"ג – קי"ח.

ספר זה הוא לעילוי נשמת אמי מורתי נעימה גולסטן (ירושלמי) בת חייט, הרי כפרת משכבה, שנלקחה מעמנו, לאחר יסורים קשים. ת.נ.צ.ב.ה

בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

ה. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.

ו. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.

ז. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.

ח. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.

יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.

הן בפקס 02-582-2581 או באימל: S2079395@GMAIL.COM

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעיינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

אה"ע צ"ג: דין מזונות האלמנה, ובו ל"ב סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- 7..... סעיף א: מתי נגבת הכתובה והנדוניה
- 9..... סעיף ב: האם ספק מגורשת ניוזנית מהבעל
- 10..... סעיף ג: אלמנה נזונת מנכסי בעלה
- 13..... סעיף ד: אלמנה בנות ובנים איך מתחלקים במזונות
- 15..... סעיף ה: אלמנה שתבעה כתובתה
- 17..... סעיף ו: שכיב מרע שציווה שאשתו תהא ניוזנית יתר על כתובתה
- 18..... סעיף ז: תבעוה להינשא, נתארסה
- סעיף זז: מכרה כתובתה 19
- 20..... סעיף ט: מחלה כתובתה לבעלה או ליתומים
- 21..... סעיף י: מכרה משכנה או מחלה מקצת כתובתה
- 23..... סעיפים יא-יב: תבעה נדונייתא, תבעה עיקר ותוספת בלבד
- 24..... סעיף יג: אם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה
- 25..... סעיף יד: אלמנה שלא תבעה כתובתה ב' ג' שנים
- 26..... סעיף טו: ויכוח בן אלמנה ליורשים האם קיבלה מזונות
- 27..... סעיף טז: ייחד קרקע למזונות אשתו בלשון למזונות או במזונות
- 28..... סעיף יז: אמרה מת בעלי או גרשני לעניין נטילת מזונות או כתובה
- 29..... סעיפים יז-יט: כתובה ושבועה כדי ליוון
- 30..... סעיף כ: מאיזה נכסים אלמנה ניוזנית
- 33..... סעיף כא: גבייה ממטלטלים, הניח קרקע. מתי גובה מנכסים משועבדים
- 35..... סעיף כב: הניח נשים רבות נזונות בשווה
- 36..... סעיף כג: אלמנה שתפסה מטלטלים כדי לזון, איך הוי תפיסה
- 38..... סעיף כד: תפסה יותר מהראוי למזון ל' יום
- 39..... סעיף כה: מכירה למזונות האלמנה
- 41..... סעיף כו: למשכון א"צ ב"ד
- 41..... סעיף כז: לקחה קרקע לעצמה
- 41..... סעיף כזז: מכרה לעצמה בב"ד הדיוטות
- 42..... סעיף כט: אלמנה שמכרה אחריות על היתומים
- 43..... סעיף ל: כמה מוכרים למזונות
- סעיפים לא-לב: אם אין קונה לו' חודשים. כשפוסקים לאלמנה שלא אוכלת עם היתומים
- 44.....

סעיף א: מתי נגבת הכתובה והנדוניה

סעיף א: ^א הכתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן – ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל, או אם גירשה. ^ב הגה: והוא הדין מה שקבל בנדוניה [רשב"א]. ועיין לעייל סימן ס"ו סעיף י"א.

^ג כתב לה מתנות – הם נגבות מחיים, מיהו אם לרך המקום לכתוב כן לכבוד בעלמא וקלא לגבות מחיים, הולכין אחר המנהג [במישרים בשם גאון, ודלא כרשב"א].

^ד ולא יוכל האב להתנות על צדו צדו דבר לאחר שנשאה, אבל אם הוא מקיאה יכול להתנות על מתנותיה לשנות מן המנהג קודם שנשאה, כפי לרוננו. ועיין בחו"מ ל-כד.

מספק גובה כתובתה. כ"כ הג' אלפסי – אלמנה וגרושה שהיא מנתקת אף שאסורה להינשא עד כ"ד חודש נוטלת כתובתה. כ"כ הגמ"ר – אפילו נפל בעלה למים שאין להם סוף שאסורה להינשא גובה כתובתה. אבל הראב"ד – חולק, אף שהיורשים יורדים לנחלה (בנפל למים שאין להם סוף), אינה גובה כתובתה, שאין אני קורא "כשתינשאי לאחר טלי כתובתך". ב"ש: מחלוקת ראב"ד והגמ"ר כשיש שני עדים שבעלה טבע במים שאין להם סוף, אבל עד אחד שמעיד לכו"ע אינה גובה כתובתה.

^ג ר"י: כתב הרשב"א – הכותב מתנה לאשתו, אע"פ שפירש בשטר שתוכל לגבות מחיים – לא מהני, ולא תגבה אלא לאחר מיתה.

אמנם גאון – חולק בזה. ובמקום שיש מנהג הולכים אחריו. כ"פ הרמ"א.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^א כתובות (כא): לא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ופרש"י: לגבות מחיים – כל זמן שהבעל חי.

כ"פ הטור – אע"פ שכתובה היא כמו שט"ח אינה נגבית בכל עת, אלא לכשתתאלמן או תתגרש.

^ב וכו' הרשב"א: אף נדוניה לא ניתנה לגבות מחיים, שכולן מכניסות לבעל שלא יפרע אלא באלמנות או גירושין, ועוד מספר כתובתה נלמד שנכלל הנדוניה והתוספת יחד.

כ"פ הרמ"א (סו/יא) – הנדוניה אינה נגבית אלא עם הכתובה (לאחר שתתאלמן או תתגרש).

אבל העיטור – ס"ל שנדוניה ניתנה לגבות מחיים.

ח"מ (א): כ' ד"מ – אחר שנתאלמנה אף שעדיין אינה מותרת להינשא יש לה כתובה מיד. כ"כ הרשב"א – אישה הצריכה חליצה

א.

"כחוב שיש לו זמן"

ט"ז (א): ולפ"ז אם רואים שהבעל מבזבז נכסיו – תוכל האישה למחות בידו, כמ"ש בחו"מ (עג/י) בלווה שבמבזבז נכסיו שיכול המלווה לתבוע חובו אפילו תוך הזמן. מיהו יש לחלק, דשאני כתובה שאפשר שלא תבוא לידי גבייה לעולם. למעשה צ"ע!

ובאה"ט (ג) בשם מהר"י הלוי – אם רואים כוונת הבעל לאכול כל המזון ואח"כ ללכת חוץ לעיר כדי שתתרצה ע"כ לקבל הגט בלא כתובה – ניתנה כתובה לגבות מחיים. וד"מ – כשמבזבז הבעל נכסיו בשחוק וזנות, שבלווה בכה"ג יכול לתבוע חובו (כמ"ש חו"מ עג/י), ג"כ תוכל לתבוע הנדוניה. ואף שאישה גרע טפי דאפשר שלא תבוא לידי גביה כלל, מ"מ יש לסמוך על העיטור שנדוניה נגבית מחיים בכל גוונא.

באה"ט (ב) בשם אגרת הרמב"ם: אשת משומד המנהג הוא להגבות כתובתה מיד

אפילו בלא שבועה. כ"פ שליטי גיבורים. כ' הר"ם מינץ – אישה שנעלם בעלה 10 שנים וקרוב לוודאי שמת, אפשר לתת ממנו לביתו מטעם אפוטרופוס ותפרנס את אמה.

ב.

"ה"ה מה שקיבל כנדוניה"

ח"מ (ב): מ"מ אם הנדוניה עדיין בידיה או ביד אביה – יכלה להחזיק למזונות. כ"כ ב"ש.

"שקיבל כדוניה"

פת"ש (א) בשם הרמב"ן: אף שנשתטה הבעל אין לה תקנה, אלא ב"ד יורדים לנכסיו ומפרנסים לאשתו ובניו, ואין לסמוך על העיטור לגבות הנדוניה מחיים.

ד.

"אם הוא מקיאה"

ח"מ (ג): כלומר שהאב נותן הנדוניה או שבתו קטנה שהיא ברשותו האב – יכול להתנות עם הבעל לגרוע כח בתו. כ"כ ב"ש.

סעיף ב: האם ספק מגורשת ניזונית מהבעל

סעיף ב: האשה שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה – אינה ניזונית מנכסיו, שאין מוציאים מיד היורש, מספק. אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורים.

הרי"ף – הירושלמי חולק על הבבלי ואין הלכה כהירושלמי (ולכן אין לה מזונות). כ"ד הראב"ד, הרמב"ם (מדדשמיט הירושלמי), הריב"ש, הרשב"א והרמב"ן. והרא"ש – עבדינן כהירושלמי (שיש לה

❖ **שורשי הלכה** (המקורות)

ירושלמי: אישה שנתגרשה והבעל מעכב לתת לה כתובתה – חייב במזונותיה עד שיפרע עד פרוטה אחרונה.

להלכה:

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"גירושין גמורים"

פת"ש (ב) בשם ישועות יעקב: אישה שאמרה שלא בפני בעלה שהתגרשה, ואח"כ בא בעלה והכחיש אותה (שאינה יכולה להינשא). ואח"כ באו עדים או בעלה שכן גירשה – חייב במזונותיה (עד עכשיו) כיון שהוא עיכבה להינשא בינתיים.

שיטה מקובצת בשם הרא"ש: ספק מגורשת שחייב במזונותיה, ל"ש מנישואין או מן האירוסין.

סיכום: מתי בעל שגירש חייב מזונות בכל זאת?

א. כשהבעל מעכב פרעון הכתובה (ב"ש סק"ד), יש מחלוקת:

- לפי הירושלמי – חייב במזונות. כ"כ הרא"ש, העיטור והטור.

- לפי הרי"ף – אין הלכה כהירושלמי, ולא חייב במזונותיה. כ"כ הראב"ד.

ב. כשגירשה בספק גירושין חייב במזונותיה (כיון שהוא מעכבה מלהינשא), אבל אחר מותו שוב אין חיוב מזונות (כתובות צ"ג). וכן חלוצה אין לה מזונות.

מזונות), שאין ראייה שהבבלי חולק. כ"ד העיטור.

כ' הריב"ש: לכו"ע בחלוצה אין הלכה כהירושלמי, שהרי כתב הרא"ש שטעם הירושלמי משום תקנה לייפות כוח האישה שתקבל כתובתה בעין יפה, א"כ יש לומר שלא תיקנו אלא בגירושין וע"י המגרש אבל ביורשים לא תקנו, ה"ה לחלוצה שאין לה מזונות.

ח"מ (ד): ודעת המחבר כהרי"ף שכל שנתגרשה לגמרי אין לה מזונות אף שלא קיבלה כתובה (ודלא כהחולקין שיש לה מזונות עד שישלם לה כתובה עד פרוטה אחרונה).

ספק מגורשת:

✓ כתובות (צ"ג): א"ר זירא – כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת – הבעל חייב במזונותיה.

ופרש"י: חייב במזונותיה – דווקא בחייו שמעוכבת להינשא בגללו, אבל אחר מותו ששוב מותרת להינשא אין לה מזונות שמא הגירושין היו גירושין ואינה אלמנה, ומספק לא מוציאים ממון מהבעל.

סעיף ג: אלמנה נזונת מנכסי בעלה

סעיף ג: א. אלמנה ניזונית מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, אפילו אם לא נכתב בכתובתה, ואפילו אם צוה בשעת מיתה: אל תיזון אלמנותי מנכסי, אין שומעין לו (ב"י – שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו).

ב. ואין היורשים יכולין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מהמזונות, אלא היא ניזונית על כורחם כל זמן שלא תתבע כתובתה, אלא אם כן התנו כן בפירוש שלא תזון אלמנתו מנכסיו, או שהיה מנהג המקום כן.

ג. (ויכולין צ"ד לתקן במקומן שהיתומים יסלקו אותה כשילצו) [ב"י וריב"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. חיוב מזונות לאלמנה

כתובות (נב:): משנה – אנשי הגליל היו כותבים בכתובה את תהא יבתא בבתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר אלמנותך (משך ימי אלמנותיך) בבתי. כן כתבו אנשי ירושלים.

ואנשי יהודה היו כותבים 'עד שירצו היורשים ליתן לך כתובתך'. לפיכך אם רצו היורשים נותנים לה כתובתה ופוטרינ אותה.

עוד בכתובות (צה:): אלמנה ניוזנית מנכסי יתומים.

עוד בכתובות (נב:) משנה – ואף שלא כתב לה נוסח זה חייב שהוא תנאי ב"ד.

✓ **כ"כ הרמב"ם:** אפילו אם לא נכתב בכתובתה, ואפילו אם ציווה בשעת מיתה: 'אל תיוון אלמנותי מנכסי' – אין שומעין לו (כתובות סח:).

ב"י – טעמו, לפי שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו.

וכ' הטור: מ"מ אם התנה בשעת נישואין שלא תיוון אלמנתו מנכסיו – הוי תנאי שבממון שקיים.

ב. **שם:** כך היו כותבים בגליל "כל מיגר אלמנותיך" (כלומר שתלוי הדבר באלמנה). ואנשי יהודה היו כותבים: "עד שירצו היורשים", לפיכך אם רצו היורשים נותנים לה כתובתה ופוטרינ אותה.

שם (נד:): רב פסק – כאנשי יהודה (שתלוי ברצון היורשים), ושמואל פסק – כאנשי גליל (שתלוי באלמנה).

להלכה:

• ✓ **ר"ח, הרי"ף, הרמב"ם, והרא"ש:** הלכה כשמואל (שתלוי ברצון האלמנה).

• **ר"ח והרי"ף פסקו – שאם יש מנהג ידוע יעשו כמנהגם.**

וכ' הטור: ודווקא בסתם, אבל אם פירש הכל לפי תנאו. ב"י – וכן משמע מפשט המשנה.¹

כ' **הריטב"א:** אישה ממקום זה, שנישאה לבעל ממקום אחר ע"ד לגור שם – הולכים

א. נאמנת לאה לומר שהמטלטלים שלה אפילו בחייה בעלה, כדאיתא (ב"ב נא:) קיבל מהאישה יחזיר לאישה (ולא לבעל).

ב. ומ"ש 'שמה שקנתה אישה קנה בעלה' – אינו כלום, שמה נתנו לה אחרים ע"מ שאין לבעלה רשות בהם.

ג. ועוד 'מה שקנתה אישה קנה בעלה', הוא רק לעניין שאוכל פירות שהם נכסי מלוג, אבל כשמת הבעל הם שלהם לגמרי.

¹ **כ' הרשב"א:** ראובן חלה ולקחו חנוך בנו לביתו וסיפק צרכיו, וכשמת דאג לכל צרכי קבורתו. ולאח אשת ראובן הפקידה המטלטלים ביד חנוך.

עכשיו תובעת לאה את המטלטלים בטענה ששלה היו, והשיב חנוך שתופס אותם בשביל הוצאות, ועוד טוען: איני יודע שהם שלך, ועוד שמה שקנתה אישה קנה בעלה. תשובה: הדין עם לאה מכמה טעמים –

אה"ע – צ"ג

בזה לפי מנהג מקום הבעל, לעניין מזונות האלמנה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ניזונת מנכסי יורשים"

באה"ט (ה): ודווקא שנשארו נכסים מאביהם אבל אין חייבים לזונה מנכסיהם (הר"י אדרבי). שכיב מרע שחילק נכסיו לבניו וציווה לפלוני סך כך ויסתלק מן הירושה והשאר יהיה לבני האחר. בין שהניח להאחר יותר או פחות, אף שהוא בלשון מתנה – האלמנה ניזונית מנכסי שניהם (הר"ם מטראני).

"אפילו ציווה"

פת"ש (ד) בשם ת' הרדב"ז: ראובן ציווה מחמת מיתה שיתנו לאשתו 200 זוז בכתובתה, ומגיע לה כתובה של מנה. והאישה לא רוצה לגבות כתובתה אלא להיות ניזונה כדין אלמנה. האפוטרופוס של היתומים טוען כי הבעל הוסיף לה מנה כדי לסלקה מעל היתומים, וכיון שאינה רוצה להסתלק אין לה אלא מנה. תשובה: הדין עם האלמנה ותהיה ניזונה ולבסוף תגבה 200.

א). הרי כתב לה: '200 זוז בכותבתה' משמע כדין כתובה ממש, כמו במנה ראשון הרשות בידה לזון או ליטלם, כן הדין במנה השני שהוסיף לה.

ב). האדם יודע שאשתו ניזונה מנכסיו, ואם כוונתו במנה הנוסף במקום מזונות היה צ"ל 'תנו לה מנה למזונותיה'.

ג). וודאי במתנתו בא לייפות כוחה ולא לגרוע.

ב. "כל זמן שלא תתבע כתובה"

ב"ש (ה): ובגרושה הפוך, שאם מעכב לתת לה כתובה כ"ז שאינה תובעת כתובתה אין נותנים לה מזונות, אם תתבע יש לה מזונות לשיטת הרא"ש. אבל אלמנה כ"ז שלא תובעת כתובתה יש לה מזונות (פרישה).

א. "אלא אם כן התנו בפירוש"

ח"מ (ה): אם היה התנאי בשעת נישואין פשיטא דמהני. ואף אם מחלה כתובתה אחר נישואין אפשר דמהני אף בלא קניין (וממילא מפסידה מזונות). כ"כ ב"ש.

ב. "יכולים צ"ד לתקן" (ריב"ש)

ב"ש (ז): מ"מ ג' חודשים ראשונים עדיין מקבלת מזונות (ריב"ש).

וטעמו – כיון שמעוכבת להינשא תוך ג' חודשים (חודשי הבחנה לברר אם לא מעוברת) יש לה מזונות. ולפ"ז ה"ה בכל מקום שמעוכבת נישואין מחמתו לא מפסידה כתובתה. ומשמע שנותנים מזונות מיד אפי' תוך ג"ח אף על גב מי שהלך למדינת הים אין פוסקים לה מזונות תוך ג"ח.

והוסיף פת"ש (ו) בשם פמ"א – ואם תבעה האלמנה כתובתה בב"ד אין לה מזונות אף תוך ג' חודשים ראשונים, דכיון שתבעה כתובה מעיקרא לא תקנו לה מזונות אף בג' חדשים ראשונים, ודווקא אם ב"ד רצו לתקן לכפות אותה לקבל כתובה ולסקלה יש לה מזונות עוד ג' חודשים.

פת"ש (ה) בשם ספר ישועות יעקב: בימנו נהגו בתי דינים לסלק האלמנה בכתובה כל זמן שירצו היורשים, וכל הנישאת ע"ד

כ"פ הרב יעקב יוסף זצ"ל.

"יכולים צ"ד לתקון"

באה"ט (ח) בשם ראנ"ח: אלמנה האומרת לבע"ח שאינה רוצה ליטול כתובתה אלא להיות נזונה (וממילא לא נשאר לבע"ח) – אין בטענתה כלום. ואם תפסה האלמנה למזונותיה אין בע"ח מוציא ממנה. והרדב"ז כ' – שלא מהני תפיסתה ובע"ח מוציא מידה. כ"כ הרמ"ט.

המנהג נישאת. וטעמו – כיון שכיום המזונות התייקרו מאוד וכל אישה תעדיף לקחת רק נדוניה ותמשיך להיות נזונה, לכן עשו בזה תקנה. כ"כ שבו"י וב"מ.

להוציא האלמנה מהמדור:

- ישועות יעקב – מטעם הנ"ל המנהג אף להוציאה מהמדור.
- ובספר בית מאיר – אין לגרש אלמנה מהמדור כל זמן שלא תבעה כתובתה בב"ד.

סעיף ד: אלמנה בנות ובנים איך מתחלקים במזונות

סעיף ד: א. המניה אלמנה ובת (וכ"ש בן – ח"מ מהגמרא) ממנה או מאשה אחרת,

ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן, האלמנה נזונית והבת תשאל על הפתחים.

ב. וי"א דבין שהנכסים מרובין בין שהן מועטין (פי' אף דגבי בת הנזונית יש חילוק בין מרובין למועטין כדלקמן סי' קי"ב הכא אין חילוק – ט"ז), אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת – תזון היא עם הבן או עם הבת (בשווה) עד שיאכלו הנכסים.

ג. ואפילו אם תנשא הבת ומכנסת הנכסים לבעל, היא תזון מהם אפילו אחר מיתת הבת.

ד. אבל אם יש אלמנה ובן ובת, והנכסים מועטים שאין בהם כדי שיזונו הבת והבן עד שתבגור הבת (כן הוא בין נכסים מועטים – ח"מ), אז ידחו הבן והבת ותזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה.

ה. הגה: וזמקום שהאלמנה דוחה הצנות, מוציאים לאלמנה מזון עד זמן שאומדין צ"ד שראויה לחיות, אם זקנה ואם ילדה, ונותנין ציד שליט והוא מפרנסה אחד לשלשים יום [ב"י בשם המ"מ שכ"כ בשם הרמב"ן].

(פירוש הבנות יזונו מהירושה שביד הירשים). נכסים מועטים – הבנות יזונו (פירוש מפרישים חלקן למזונות עד שיתבגרו והשאר לבנים) והבנים יחזרו על הפתחים (מה שלא יפסיקו להם).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

הקדמה ב"ב (קלט:): משנה – בזמן שהנכסים מרובים (שיש מספיק כדי שיזונו כולם) – הבנים יורשים, והבנות יזונו

• אבל הרמב"ם כ' – בכל גוונא האלמנה ניוזנת והבן או הבת יחזרו על הפתחים. (הר"ן – כ"מ מהגמרא). וכ"ד המחבר בסתם^(א).

כ"פ שו"ע (קיב/טז) – הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן: האלמנה ניוזנית והבת תשאל על הפתחים. ויש חולקין (דעת התוס' כאן), כמו שנתבאר בסימן צ"ג/ד.

ג. ב"ב (קלט.): שלח רבין – מי שמת והניח אלמנה ובת – אלמנתו ניוזנת מנכסיו. נישאת הבת (והכניסה הנכסים לבעלה) – אלמנתו ניוזנת מנכסיו.

מתה הבת: אמר רב יהודה בן אחותו של ר' יוסי ברבי חנינא ע"י היה מעשה ואמרו, אלמנתו ניוזנת מנכסיו (שאצל בעל הבת). פרשב"ם: נישאת הבת – והכניסה הנכסים לבעל, אלמנתו ניוזנת מהם.

גמ': טעמו – אף שהבעל לוקח בנכסי אשתו ואין מוציאים מזון האישה מנכסים משועבדים, כאן נתנו לו דין יורש משום הפסד האלמנה. כ"כ ח"מ (יא).

כ' סמ"ג: מזונות האלמנה קודמים לבת – ולכן אם נישאת הבת לא נוטלת עישור נכסים בנכסים מועטים מפני מזונות האלמנה. כ"כ ח"מ וב"ש. כ"כ שו"ע הגר"א שכן הוא להדיא בשו"ע (לקמן קי"ג ס"ו).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ובת ממנה או מאשה אחרת"

ח"מ (ז): ומכ"ש אלמנה לגבי בן דהבן ישאל על הפתחים, ק"ו מבת ומה בת

א. ב"ב (קמ:): אלמנה ובת, מי קודמת? א"ר אבא א"ר יוסי – עשו אלמנה אצל הבת, כבת אצל האחים בנכסים מועטים. מה בת אצל האחים הבת ניוזנת והאחים יחזרו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת, אלמנה ניוזנת והבת תשאל על הפתחים. כ"פ הרמב"ם.

ב. אלמנה ובן או בת (בנכסים מועטים)

• תוס': דווקא כשיש בנים ובנות בנכסים מועטים יש בכוח הבנות לדחות את הבנים לחזר על הפתחים והם ניוזנות, כיון שגם לבת יש צד ירושה (כשאין בנים).

✓ אבל בנים ואלמנה – כיון שהאלמנה באה מכוח תקנה אין לה כוח לדחות הבנים, שבאו מכוח יורשה, שיחזרו על הפתחים, אלא יזונו בשווה, שלא עקרו ירושה דאורייתא מכוח תקנה. וכן הדין באלמנה ובת שיזונו בשווה.

ד. יורק כשיש בנים ובנות (יחד) ואלמנה, שהבנים כבר נדחו מכוח הבנות, גם הבנות נדחות מכוח האלמנה עד שתגבה כתובתה. וכ"ה בתוספתא, וכ"מ מהירושלמי.

כ"כ הרמב"ן – באלמנה עם בן או בת ל"א שאלמנה תיוזן והבן או הבת יחזרו על הפתחים (אלא יזונו בשווה). וטעמו – לפי שאין שיעור קצוב למזונות האלמנה (תלוי כמה תחיה), מה שאין כן שהבנות יש קצבה למזונותיהן (עד שיתבגרו או ינשאו).

כ"ד הר"ן – שאם לא כן, שיגבו תחילה לאלמנה לכל חייה, רובן של יורשים הולכים בפחי נפש. כ"פ הרא"ש הטור, וה"ה בשם הרמב"ן. כ"פ המחבר בשם י"א.

ג. "אפילו תינשא הבת"

ח"מ (י): דין זה לכו"ע (ולא קאי ע"ד הי"א) שהרי היא גמרא מפורשת (ב"ב קלט.).

"היא תיזון מהם"

ב"ש (י): כל הסוגיה מיירי רק בנכסי מלוג, אבל נכסי צאן ברזל הבעל לוקח ואין מוציאים ממנו למזון האלמנה.

ואף שאם הכניסה לבעלה נכסי צאן ברזל דבר שאינו שלה צריך להחזיר (וגם כאן נכסים אלו משועבדים למזון האלמנה), היינו בגזל ממש, אבל מזונות האלמנה אנו רק חיוב ואין מוצאים מהבעל. כ"כ מהרי"ק. ותימה שהאחרונים לא כתבו זה.

ובאה"ט (י) בשם כנה"ג – ומהטור משמע אף בנכסי צאן ברזל בבעל הוא רק יורש הוא ומוציאים ממנו למזון האלמנה.

שדווח את הבנים אלמנה דוחה אותה, בנים שנדחין מפני הבת אינו דין שידחו מפני האלמנה. כך נראה לפי דעת הרמב"ם. כ"כ ב"ש.

"כדי שיוזנו האלמנה והבת"

ח"מ (ח): כדי שיוזנו – ובבת, הזמן הוא עד שתתבגר, והאלמנה השיעור לכל חייה עד שתגבה כתובתה.

ב. "וי"א" (תוס')

ח"מ (ט): טעם הי"א – שאין בכוח האלמנה לדחות ירושה דאורייתא (של הבן או הבת). אבל כשיש אלמנה ובן ובת בנכסים מועטים שכבר נדחה הבן מקמי הבת מכח התקנה, אידחי נמי גם הבת מכח האלמנה מכח התקנה דאלמנה עדיפא. כ"ה בתוס'. כ"כ ב"ש (ט) והט"ז (ה).

סעיף ה: אלמנה שתבעה כתובתה

סעיף ה: א. אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד אין לה עוד מזונות, ואפילו לא פרעוה.

(אבל תבעה שלא בב"ד, לא הפסידה) [טור].

ב. וי"א שאפילו תבעה בבית דין לא הפסידה, אלא אם כן תבעה מעצמה, אבל אם תבעה מדוחק, שלא נתנו לה מזונות, או שרמוה ואמרו לה: פלוני חפץ לישא אותך, ומחמת זה תבעה כתובתה או כיוצא בזה, לא הפסידה מזונותיה.

ג. הגה: הנשבעת על כתובתה לפני ב"ד לא הפסידה מזונות, דשבעתה לא הוי כתביעה [הגהות אלפסי].

ולא? והתניא – מכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות. הני אין אבל תובעת לא? הני בין בב"ד בין שלא בב"ד, אבל תובעת

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (נד.): אמר רב יהודה אמר שמואל – התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות.

"תבעה כתובתה בב"ד"

ח"מ (יג): כ' רש"י – טעמו דאין לה מזונות דגליא דעתה דבעיא לאנסובי, והוא התנה בכתובה כל ימי מיגר ארמלותך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו.

באה"ט: תבעה מנה/מאתים והניחה תוספת או פוך – לא מפסידה מזונות. אבל יכולים היורשים לשלם לה הנותר ולסלקה. ודווקא שתבעה וגבתה, אבל לא גבתה אין יכולים לסלקה (ת' הרש"ך).

תבעה נדוניה (נכסי צאן ברזל) והניחה מנה/מאתים ותוספת – לא הפסידה. ויש מחלוקת אם יכולים היורשים לשלם לה ולסלקה. ואם תבעה הכל חוץ מנדוניה – הפסידה.

וכנה"ג – אף בשביל נדוניה (שלא תבעה) ניזונת, שיכולה לומר קי"ל כהפוסקים שאין הנדוניה בכלל.

רעק"א: אם כתובתה 200 ונדוניה 200 ומחלה סתם 200, יכולה לומר שמחלה הנדוניה וניזונת בשביל הכתובה.

"צבית לין"

ב"ש בשם שליטי גיבורים: ודווקא בפני ב"ד מומחים. כ"כ הב"ח וקובץ מפרשים בשם נמ"י.

"אפילו לא פרעה" (טור)

הגר"א: מקורו של הטור מגיטין (לה.). הגהות והערות – שם: מעשה באלמנה שבאה לתבוע כתובתה בב"ד, ורבה בר ר"ה לא הגבה לה מפני שאין משביעים אלמנה. אמרה: תנו לי מזונות. א"ל: כיון שתבעת כתובתך הפסדת מזונות. הרי אף שלא

כתובתה בבית דין אין, שלא בב"ד לא. כ"כ הרא"ש – ומשעת תביעה אין לה מזונות.

פרש"י: אין לה מזונות – טעמו כיון שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והבעל כתב בכתובה: 'כל ימי מיגר ארמלותיך בבתי', כשהיא אלמנה בשביל כבודו.

כ' הטור: ואפילו לא פרעו לה כתובתה הפסידה מזונותיה.

בירושלמי: ובלבד מן השופי, אבל באונס לא הפסידה. כמו אותה אלמנה שרימו אותה, שכהן רוצה לישא אותה ולכן תבעה כתובתה ואבדה מזונותיה. כששמע רבי יוסי החזיר לה מזונותיה.

כ"פ הרא"ש – וכן נמי אם לא רצו לזונה ולכן תבעה כתובתה אין זה מהשופי ולא הפסידה מזונותיה.

והרי"ף והרמב"ם – השמיטו ירושלמי זה. משמע דס"ל שהבבלי חולק (לכן שו"ע הביא פסק זה בשם וי"א).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)**א. "אלמנה שתבעה"**

ב"ש (יא): אם תבעה מקצת כתובתה? אם מכרה מקצת כתובתה לכו"ע לא הפסידה מזונותיה כמ"ש לקמן סעיף י, אבל תבעה מקצת כתובתה נחלקו:

■ שליטי גיבורים – אפילו תבעה מקצת כתובתה הפסידה מזונות. כ"כ הר"ן והרא"ה.

■ מיהו התוס' – לא הפסידה עד שתתבע כל כתובתה. כ"כ הרא"ש, רמב"ם, מרדכי, וכ"מ מהרמ"א (יב). כ"פ ח"מ.

אה"ע – צ"ג

■ והרי"ף – אין הלכה כהירושלמי אלא ברגע הגירושין אין לה יותר כתובה. שהבבלי חולק על הירושלמי. כ"ד הרמב"ם, הרמב"ן, הרשב"א והריב"ש. באה"ט (יב) בשם הרמ"ט: ציווה הבעל מטלטלים מהבית לפרעון כתובתה, כל שלא מכרה אותם לא איבדה מזונותיה.

ב. "אבל תבעה מדוחק"

באה"ט (יג) בשם ת' הרש"ך: ודווקא שעדיין לא פרעו לה, אבל אם כבר נפרעת כתובתה אף שהיה מדוחק הפסידה מזונותיה.

ואם תבעה שחששה שילך היורש אבדה מזונותיה (רשד"ם). כ"כ הר"א ששון ורש"ך. תבעה כתובה בב"ד וכשבאו לגבות מצאו שהכתובה לא ראויה לגבות (כגון שהיה פסול) אף שמגבים לה מנה/מאתים מתנאי ב"ד לא איבדה מזונותיה (רדב"ז).

ג. "דקצוועתה לא הוי כתציעה"

ח"מ (טו) בשם הר"ן: טעמו – שנשבעה רק כדי שלא יפסידו היורשים כתובתה אחר פטירתה, דקי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו.

פרעו לה כתובתה הפסידה מזונות. מיהו הב"ש (יג) בשם ת' רש"ך – היינו אם פרעו אחר כך אז אין לה מזונות משעת תביעה, אבל כשאין להם לשלם או שאינם רוצים לשלם יש לה מזונות.

ובהפלאה: הרש"ך הביא שני טעמים: א). תביעה נחשב כבר כגבוי. ולפ"ז אם אין לה לשלם או לא רוצים לשלם לא הפסידה מזונותיה.

ב). הטעם היותר נכון הוא כיון שתבעה כתובה שוב אינה חוששת לכבוד בעלה. ולפ"ז אף שאין להם לשלם הפסידה מזונותיה.

ואם כן לטעם השני קשה על הב"ש, מיהו אם יש להם לשלם ולא רוצים יש לה מזונות עד שיכפו אותם ב"ד לשלם.

סיכום: כשאין להם לשלם כתובתה

■ לפי הגהות והערות (הגר"א) – הפסידה מזונותיה. כ"כ הפלאה לפי תירוץ שני של הרש"ך, קורבן נתנאל וישועות יעקב.

■ והב"ש כ' – שלא הפסידה. כ"כ ת' רש"ך.

הדין בגרושה שלא פרעו לה כתובתה:

■ ירושלמי – חייב במזונותיה עד שיפרע כתובתה עד פרוטה אחרונה. כ"פ הרא"ש והעיטור.

סעיף ו: שכיב מרע שציווה שאשתו תהא ניזונית יתר על כתובתה

סעיף ו: שכיב מרע שציווה שתהא אלמנתו ניזונת מנכסיו כל ימי מיגר אלמנותה יתר על כתובתה, יש מי שאומר שאין אלמנתו מפסדת מזונותיה בתביעת כתובתה בבית דין, ולא בשאר דרכים המפסידים מזונותיה, וגם אין מעשה ידיה ליתומים (כיון שאוכלת ממתנת בעלה ולא מתקנת חכמים). [ת' הריב"ש].

"שכיב מרע שציווה" (ת' הריב"ש)

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

דבר שאין בו ממש ולא בא לעולם?
 דבשלמא בתנאי ב"ד אוכלת אבל מתנת
 שכ"מ איך זכתה?
 מ"מ אם כתב הבעל: 'אני מניח מנכסי
 שתזון' מהני דהוי כדקל לפירותיו,
 שהנכסים בעולם.

"בתביעת כתובתה"

ח"מ (יז): וה"ה אחר שפרעו לה כתובתה
 גם כן אינה מפסדת מזונותיה כל משך זמן
 שיושבת באלמנות. כ"כ ב"ש (טו).
 כ' הב"ש (טו) – אבל השתדכה הפסידה
 מזונותיה (שכבר לא מקרי יושבת באלמנותה).
 כ"כ הט"ז.

ספר ב"מ – דווקא שכתב 'כל ימי מגר
 אלמנותיך', אבל כתב 'אלמנתי אשתי' אף
 שנשתדכה לא הפסידה מזונותיה, שפירוש
 'אלמנתי אשתי' שהיתה כבר אשתו
 אלמנתו. כ"כ הפלאה וחת"ס.

ח"מ (טז): טעמו של הריב"ש כמ"ש
 בתשובה: 'שכיב מרע שאמר אני מניח (לשון
 מתנה) שתהא אישתי ניוזנית...!'

לפ"ז בלא לשון מתנה לא מהני, ותימה על
 המחבר שכתב "שציוה" שאפשר שאז
 כוונתו שתאכל מתנאי ב"ד?
 ואפשר שסמך על הטעם השני שכתב
 הריב"ש: 'שהשכיב מרא אמר יתר על
 כתובתה...!', שמשמע בנוסף לכתובת תנאי
 ב"ד. מ"מ אין זה ברור, שיתכן שטעם
 השני הוא רק לסניף.

ב"ש (יד): אף שאמר בלשון מתנה לא
 מחויבים לשלם לה גם מצד מתנה וגם מצד
 תנאי ב"ד.

"שאינ אלמנתו מפסידה"

פת"ש (ח) בשם ס' ב"מ, הפלאה וחת"ס:
 תימה, הא קי"ל כל שאין בבריא בקניין
 אינו בשכיב מרא, וא"כ איך קנתה מנכסיו

סעיף ז: תבעוה להינשא, נתארסה

סעיף ז: א. תבעוה לינשא, אפילו נתפייסה, לא הפסידה מזונותיה. וכן אם כחלה

או פרכסה או זנתה, לא הפסידה מזונותיה. ב. אבל אם נתארסה, הפסידה מזונותיה.

ג. (וי"א למיד שעתה שידוך הפסידה מזונותיה) [ב"י].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

יוסף – כיחלה ופרכסה אין לה מזונות.
 וולית הילכתא ככל הני שמעתא, אלא
 כדאמר רב יהודה בשם שמואל – (רק)
 התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות.

לית הילכתא

• התוס' – אין הלכה ככל השמועות, מלבד
 תבעוה להינשא (הראשון) שהפסידה, שהיא

א. כתובות (נד.): אמר ר"נ אמר שמואל,
 תבעוה להינשא ונתפייסה הפסידה
 מזונותיה. ואפילו לא נתפייסה רק בגלל
 בני אדם שאינם מהוגנים שוב אין לה
 מזונות.

א"ר חסדא – זינתה אין לה מזונות. א"ר

עדיפה.

• אב"ל הרי"ף – השמיט גם תבעוה להינשא. משמע שאין הלכה אף בזה. כ"ד הרא"ש. והרמב"ם.

ב. כ' הרמב"ם: ואם התארסה הפסידה מזונותיה. ביאר ה"ה – שהרי תנאי מזונות אינו אלא בהמשך ימי אלמנותה וכיון שהתארסה נקראת אשת איש ולא אלמנה.

ג. ב"י: ונ"ל שאף אם רק שידכה עצמה הפסידה, שהרי כבר הפקיעה מעליה כבוד בעלה ואיך יתכן שיהא לה מזונות מנכסיו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "נתארסה הפסידה מזונותיה"

הר"ם אלשיך: בספק בקידושין אם תפסה אין מוציאים מידה. כ"כ הרב בצלאל.

ג. "מיד שעתה שידוך"

ח"מ (יח): הב"ח חולק, לא גרע שידוך מתבעוה להינשא שלא הפסידה מזונותיה, דתלינן שתחזור בה.

ותימה – נתפייסה הוא דיבור בעלמא, מה שאין כן בשידוכין שנתקשרה בקנס וחרם נקראת כבר כלתו, וי"ל לפי לשון רש"י – כל היכ' דגליא דעתה דבעי לאינסבי הפסידה מזונותיה, ואין לך גילוי דעת יותר היכא דעשתה שידוך.

ומ"ש הרמב"ם: 'נתארסה' שהפסידה מזונותיה, משום שבימיהם היו מארסין מיד אחר שידוכין. וכ"ד הב"ש לחלוק על הב"ח.

סעיף זז: מכרה כתובתה

סעיף זז: מכרה כתובתה כולה או משכנה או עשתה אפותקי לאחר, בין שעשתה דברים אלו בפני ב"ד מומחין בין בפני ג' נאמנים, בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מהיורשים.

שעשתה לאחר מיתת בעלה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"או עשתה אפותקי לאחר"

ח"מ (יט): פי' קרקע המיוחדת לכתובתה עשתה אפותקי לבע"ח שלה, וטעמא דכל הני דהוי כאלו גבתה כתובתה ואחר גבוי הכתובה אין לה מזונות.

"בפני ג' נאמנים"

ח"מ (כ): הרמב"ם והטור לא כתבו כן,

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שם (נד.): תניא – מכרה כתובתה או משכנה או עשתה כתובתה אפותקי לאחר – אין לה מזונות, אף שעשתה כן שלא בפני ב"ד (ח"מ – דהוי כגבוי שאין לה מזונות).

פרש"י: עשתה אפותקי – קרקע מיוחדת לכתובתה עשתה אפותקי לבע"ח.

כ' הטור – ודווקא כל כתובתה כמ"ש בס"י. כ' הרמב"ם – בין שעשתה בחיי בעלה בין

בכל גוונא הפסידה. כ"כ הח"מ – דאפילו מכרה בפני שנים או שהם מודים שמכרה אפילו בפני ע"א אבדה מזונותיה.

"אין לה מזונות מהיורשים"

ב"ש (יח): משמע בחיי בעלה יש לה מזונות, ואף שבמוחלת כתובתה הפסידה מזונות אף בחיי בעלה (לדעת הרמב"ם), שאני מוחלת שמחלה מעצמה אמרינן מחלה הכל, מה שאין כן במוכרת דהוי אונס. וכ"כ ה"ה – שבמכורת יש לה מזונות בחיו. כ"כ הט"ז (ט) – שמזונות בחיי בעלה אינן תנאי כתובה אלא מתקנת חכמים, שמעשה ידיה תחת מזונותיה, מה שאין כן אחר מיתת בעלה הוא משום תנאי כתובה. כ"כ הרא"ש.²

אלא כתבו: 'בין שלא בפני ב"ד', וכ"ה בגמרא. משמע אף בלא עדים. ואף שלקמן סכ"ה מבואר שאין לאלמנה למכור למזונות אלא בפני ג' נאמנים בשומא, ה"ד במוכרת קרקעות, אבל מוכרת שטר כתובה א"צ ב"ד כלל. ותימה על המחבר שהצריך ג' נאמנים? והב"ח – מ"ש 'בין שלא בפני ב"ד' היינו א"צ ב"ד מומחים, אבל צריך ג' נאמנים.

"ג' נאמנים"

ב"ש (יז): כ' הב"ח – בדיעבד שמכרה שלא בפני ג' – עדיין לא הפסידה. ולא נ"ל, שהרי הטעם שהפסידה מזונותיה כיון שאין לה תנאי כתובה, א"כ מה לי מכרה בפני ג' או ב' או שהם מודים שמכרה

סעיף ט: מחלה כתובתה לבעלה או ליתומים

סעיף ט: א. מחלה כתובתה לבעלה, הפסידה מזונותיה שאחר מותו, אבל בחייו יש לה מזונות. **ב.** ויש מי שאומר שאף בחייו הפסידה מזונות. **ג.** (וכן אם מחלה ליתומים אצדה מזונותיה) [הר"ן וכ"כ הב"י].

א. כתובות (נג.): יתיב רבין בר חנינא

- רמב"ן והרא"ה – דין נדוניה כדין כתובה כשהנדוניה אינה בעין ובאה האשה לגבותו מחמת שיעבוד.
- נמצא לפי הרמב"ן רשב"א והרא"ה אם מכרה סתם גם הנדוניה בכלל. מיהו מהרי"ו פסק שלא נמכרה הנדוניה.
- להלכה: הרמ"א (קה/ד) פסק:
דעה ראשונה – כרו"פ (רמב"ן, רשב"א והרא"ה) שהפסידה גם הנדוניה אם אינה בעין.
דעת שנייה – כמהרי"ו שלא הפסידה נדונייתה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

² מחלה או מכרה כתובתה סתם, האם גם הנדוניה בכלל לשון כתובה?
- רמב"ם והרא"ש – הנדוניה אין לה דין כתובה, וגם אינה בכלל לשון כתובה (ולכן הנדוניה לא נמכרה).
- רשב"א – אמנם אין לה דין נדוניה, אבל נכלל בלשון כתובה, שאם מכרה כתובתה סתם גם הנדוניה נמכרה.

אה"ע – צ"ג

על בעלה שלא ימנע ממנה מזונותיה, ולכן לא מחלה לו מחיים. מה שאין כן ביורשים כיון שאין לה עליהם כתובתה נסתלקה מהם לגמרי. כ"פ הב"י והרמ"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אבל בחייו יש לה מזונות"

ח"מ (כא): שהרי מזונות לא תנאי כתובה אלא תחת מעשה ידיה (ב"י), ואם עושה מלאכה ניוזנת. כ"כ הב"ש.

והב"ח – כתב דעת הטור ע"פ רש"י: במכרה או משכנה – הפסידה מזונותיה אף בחייו. במחלה – אבדה רק לאחר מותו. ואין דבריו מוכרחים.

ט"ז (יט): למ"ד מזונות דאורייתא י"ל דלא הפסידה מה שזכתה מדאורייתא. ולמ"ד דאמר מדרבנן מכל מקום לאו מתנאי כתובה הוא בחייו לכן אפילו מחלה תנאי כתובה יש לה מזונות בחייו, מה שאין כן אחר מותו דמזונות הם מחמת תנאי כתובה. לכן אם מחלה כתובתה נמחל גם מזונות. והיש מי שאומר זו דעת הרמב"ם.

ב. "שאף בחייו הפסידה"

ט"ז (י): אף שבס"ח במכרה או משכנה, רק ביורשים הפסידה ולא בחייו! שאני מכרה או משכנה דזווי אנסוה. כ"כ ב"ש לעי"ל.

פת"ש (ט): בישועות יעקב – פסק להלכה כדעה ראשונה שבחייו לא הפסידה.

קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דרבי אלעזר – מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות.

אמר ליה (רב חסדא): אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא, הוה אמינא לך: 'משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו' (שהיא עשתה לו טובה, שמחלה לו כתובתה, והוא משיב לה רעה, שלא תקבל מזונות באלמנותה).

להלכה:

• ה"ה והר"ן – יש פוסקים הלכה כרב חסדא שלא הפסידה מזונותיה.

• ✓רמב"ם – הלכה כר"א שהפסידה מזונותיה. כ"ד הרי"ף, הראש והר"ן.

ה"ה: שהרי אף לרב חסדא לא אמר כן אלא דרך דחייה בעלמא.

הפסידה מזונותיה

✓הרא"ש – דווקא מזונות שאחר מותו אבל בחייו יש לה מזונות. כ"כ רש"י. ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א. כ"פ שו"ע בסתם.

ב. אבל הרמב"ם – הפסידה מזונותיה אף בחייו בעלה. כ"פ שו"ע בשם וי"א.

ג. ירושלמי: אלמנה שמחלה כתובתה ליורשים יש לה מזונות. לא דיה שהפסדתה כתובתה תפסיד גם מזונותיה?

✓אבל הרשב"א – מהבבלי משמע שחולק על הירושלמי, שאם מחלה כתובתה ליורשים הפסידה מזונותיה. ול"ד למוחלת לבעלה שיש לה מזונות בחייו שהיא סומכת

סעיף י: מכרה משכנה או מחלה מקצת כתובתה

סעיף י: א. בד"א, כשמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה, עיקר ותוספת.

אבל אם שיירה מקצת, נזונת, ^ב אפילו לא שיירה אלא התוספות או מקצתו.

^ג ומיהו אם ירצו היורשים, יפרעו לה מה ששיירה ויפטרו ממזונותיה.

^ד וכל המוכרת או מוחלת סתם, מכרה ומחלה התוספת עם העיקר.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (צז:): תניא – מכרה, משכנה

או עשתה כתובתה אפותקי לאחר – אין לה מזונות. ר"ש אומר – אף שמכרה מקצתה איבדה כתובתה.

[כלומר: מתי מפסידה כתובתה:

✓ לפי ת"ק – דווקא שמכרה כל כתובתה.

ולפי ר"ש – אף שמכרה מקצת הפסידה כתובתה].

שם (צח.): ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה (ולא הספיק לכל הכתובה), קתבעה מזוני.

אתאי לקמיה דרבא אמר להו ליתמי: זילו הבו לה מזונות, לית דחש להא דר' שמעון (דס"ל שאף שמכרה מקצת כתובתה הפסידה מזונותיה).

ב. שם (נד:): ואם רצה להוסיף אפילו מאה

מנה מוסיף – ואם כתב כן הוי תנאי כתובה שדינם ככתובה. נפק"מ לתובעת מוכרת או מוחלת כתובתה.

שדינם ככתובה

• רש"י – שאם תתבע כתובתה איבדה מזונות, אף שתובעת התוספת הפסידה מזונותיה.

• תוס' – ואינו נראה, שהרי קי"ל תבעה מקצת כתובתה לא הפסידה מזונותיה (צז:).

✓ אלא נראה לפרש – שאם תבעה רק

מנה/מאתים ושיירה תוספת כאילו תבעה מקצת כתובה וניזונת בשביל התוספת ששיירה.

• ^ד אי נמי אם תבעה כתובתה סתם התוספת בכלל ואיבדה מזונות. כ"כ ת' לרמב"ן, רא"ש והרמב"ם.

^ג כ' הרא"ש והרמב"ן: אף ששיירה תוספת יש לה מזונות, מ"מ אם ירצו היורשים לפרוע לה המותר יוכלו לסלקה ממזונות.

והוסיף הרא"ש – שאם לא כן כל אישה תגבה כתובתה ותשאיר דינר ותתפרנס מהיורשים כל ימי חייה בגלל הדינר שנשאר לגבות. כ"כ ח"מ וב"ש.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אבל אם שיירה מקצת – ניזונת"

ח"מ (כב): כשמכרה – כ"ש תובעת כתובה שאינה מפסידה עד תבע כל כתובתה. ועיין בב"ש (יא) – שהביא בזה מחלוקת ראשונים.

פת"ש (י): כ' בגליון שו"ע ר"ע איגר – היה כתובתה 200 ר"ט ונדונייתה ג"כ סך 200 ר"ט והיא מחלה 200 ר"ט יכולה לומר מחלתי הנדוניה וניזונת בשביל הכתובה.

ב. "אם ירצו היורשים"

ודווקא שגבתה מהכתובה יכולים לסלקה המותר בע"כ, אבל אם גבתה רק נדוניה אינם יכולים לסלק הכתובה בע"כ (ודכאן לא שייך טעם הרא"ש 'שילכו בפחי נפש', דלא גרעה מאישה שאין לה נדוניה).

כ' ב"ש (כ) בשם ת' הרש"ך: תבעה מקצתה כתובתה אין ביד היורשים הכוח לסלק כל כתובתה, אלא יכולים לומר או תקבלי הכל או לא כלום. אבל פרעו מרצונם חלק לא יכולים לסלקה בע"כ לקבל המותר.

סעיפים יא-יב: תבעה נדונייתא, תבעה עיקר ותוספת בלבד

סעיף יא: א. תבעה נדונייתא ונפרעה ממנה, לא הפסידה מזונות, כיון ששיירה עיקר או תוספת או מקצת.

סעיף יב: ב. תבעה עיקר ותוספת בלבד, אפילו נדונייתה מאה מנה, הפסידה מזונות.

ג. הגה: וכן אם תבעה כתובתה סתם, אצדה מזונותיה, ולא אמרינן ללא תבעה התוספת [טור].

והתוספת ולא מחלה הנדוניה, האם הפסידה מזונותיה?

■ הרמב"ן כ' – שלא הפסידה מזונותיה בשביל הנדוניה. כ"כ הרא"ה והרשב"א (בתשובה).

■ ואילו ברשב"א (בחידושים) – הפסידה מזונותיה, שנדוניה אינה כדין כתובה.

סיים הב"ש – להלכה כיון שאלמנה מוחזקת במזונות (שהנכסים משועבדים לכתובתה – כתובות צו): יש לה מזונות בשביל הנדוניה.

ב. "אפי' נדונייתה מאה מנה"

ח"מ (כ"ד): משום דאין הנדוניה רק כחוב בעלמא ואין המזונות תלוי בהם. בזה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרשב"ש: אם תבעה נדוניה ואפילו נפרעה ממנה – אינה מפסדת מזונות, ותהיה ניוזנת בשביל מנה/מאתים ותוספת, משום שמזונות אחר כתובה נגרר. כ"כ המפרשים בשם הרשב"א, וכ"מ מהרמב"ם.

ב. כ' הב"י: משמע שאם תבעה כתובתה אף שלא תבעה הנדוניה הפסידה מזונותיה, שנדוניה כחוב בעלמא. וכ"מ מהריטב"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "תבעה מזונותיה"

ב"ש (כא): בדין מחלה עיקר כתובה

אה"ע – צ"ג

סיכום: מתי האלמנה מפסידה מזונות?

המקרה	מקצתה או כולה	הדין	סעיף בשו"ע
תבעה כתובתה	כולה מקצתה	הפסידה מזונות שליטי גיבורים – הפסידה תוס' – לא הפסידה	ה
תבעה עיקר כתובה ולא נדוניה		הפסידה	יב
תבעה נדוניה ולא עיקר ותוספת		לא הפסידה (רשב"ש)	יא
מכרה כתובתה	כולה מקצתה	הפסידה מיורשים (נד). לא הפסידה (צו):. מיהו היורשים יכולים לשלם לה המותר ולסלקה (הרא"ש).	ח י
מחלה עיקר ותוספת ולא נדוניה		רמב"ן – לה הפסידה רשב"א – הפסידה	
מחלה כתובתה לבעלה		הרא"ש – הפסידה מזונות מיורשים רמב"ם – הפסידה מזונות אף בחיי בעלה	ט
מחלה ליתומים		הפסידה מזונותיה מהיתומים	ט-הגה

סעיף יג: אם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה

סעיף יג: איש מי שכתב שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה, אין לה מזונות אלא עד כדי כתובתה (שלא תיקנו מזונות כשכלה הקרן – לבוש).
ב. וחלקו עליו, דלעולם היא ניזונת והולכת עד שלא ישאר בנכסים אלא כדי כתובתה, ואז נוטלתן בכתובתה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שם (צו): בעו מיניה מרב ששת – מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה... אמר ליה תניתוה: מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר. שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא.

עד כדי כתובתה

• הרי"ף – גובה למזונות בנכסים מועטים

רק עד גובה כתובה שלה ולא יותר.
 • רש"י – גובה למזונות עד עולם, ובלבד שתשייר מקום כדי לגבות כתובתה.
 ב"י: ביאור שיטת הרי"ף – הרי"ף מביא סתירה בין שני גמרות – כאן (צו). משמע שניזונת עד גובה כתובתה. ובקו: משמע שניזונת לעולם?

ומתריך: שכאן מיירי שניזונת מהקרקעות ולא מהפירות ולכן לא תמכור יותר מגובה כתובתה. אבל (בקו): מיירי שיכולה

ח"מ (כה): זו עצה טובה קמ"ל – מצד אחד עדיף למכור מה שנשאר לכתובתה הכל בבת אחד. מה שאין כן אם תמשיך לאכול מהם מזונות אינה מוכרת הכל אלא בכל פעם לשישה חודשים. מאידך אם תמכור הכל לכתובה צריכה להישבע, מה שאין כן אם תמשיך לזון מהם – א"צ שבועה.

"נוטלתן בכתובתה"

ט"ז (יב): אבל אם מכרה הכל אינה יכולה לחזור ולטרוף עבור כתובה דאחריות דנפשה קבלה עליה. עכ"פ ואם אינה חוששת לגביית כתובה יכולה למכור הכל בשביל מזונותיה.

להתפרנס מפירות הקרקע והקרן נשאת קיימת, ולכן נזונת לעולם.

להלכה:

- א. הרי"ף פסק: שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה – אין לה מזונות אלא עד כדי כתובתה.
- ב. אבל רש"י פסק – לעולם היא נזונת והולכת עד שלא יישאר בנכסים אלא כדי כתובתה, ואז נוטלתן בכתובתה. כ"כ הרא"ש, רמב"ם, רמב"ן וש"פ.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "ואז נוטלתן בכתובתה"

סעיף יד: אלמנה שלא תבעה כתובתה ב' ג' שנים

סעיף יד: א. אלמנה עניה ששהתה שתי שנים (וצ"ל עם חודש העיבור, אדר ב') ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה – ויתרה ואין לה מזונות משנים שעברו. ואם שהתה פחות מזה אפילו יום אחד, לא ויתרה. ב. ואם היה בידה משכון בתוך אותם שנים, או שלותה, לא ויתרה [רמב"ם].

פרש"י: עשירה – היכולת בידה להמתין, הילכך עד שלוש שנים לא הוי מחילה. צנועה – בושה לבוא לב"ד, הילכך ב' שנים לא הוי מחילה. אלא למפרע – אותן שנים שעברו איבדה.

להלכה:

- רמב"ם – פסק כל"ק, שתלוי הדבר בענייה או עשירה (ולא בפרוצה או צנועה). כ"ד הרמ"ה.
- הרא"ש – שילב שני הדעות. לא איבדה כתובתה אחר ב' שנים אלא בענייה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (צו.): אמר רבי יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זימרא – אלמנה ששהתה שנים ושלוש שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות.

השתא שנים איבדה שלש מיבעיא?

לא קשיא: כאן בענייה, כאן בעשירה.

א"נ: כאן בפרוצה כאן בצנועה.

אמר רבא: לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה.

אה"ע – צ"ג

ופרוצה.

ב"י: טעמו כיון שיש שני דעות הוי ספק, וכיון שהיא מוחזקת במזונותיה אינה מפסידה אחר ב' שנים אלא בענייה ופרוצה.

ב"ירושלמי: אמר ר"א בשם ר' יוסי בן זימרא – מיירי שלא לוותה ואין בידה משכון, אבל אם לוותה או שיש בידה משכון – גובה אפילו למפרע. כ"פ הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א.

"אלמנה עניה"

ח"מ (כו): זה הוא לשון הרמב"ם והוא דעת הרמ"ה, אבל דעת הרא"ש דלא הפסידה מזונותיה רק בתרתי לריעותא, ענייה ופרוצה, ויש להסתפק בדעת הרמב"ם עשירה פרוצה אם דינה כעניה צנועה. כ"כ ב"ש.

"ויתרה"

באה"ט (כב) בשם הרש"ך: אף שנתנה אמתלא למה לא תבעה מזונות – לא מהני, והפסידה.

"אפילו יום אחד לא ויתרה"

ט"ז (יט): אף על גב דבהרבה מקומות מצינו דיום א' בשנה חשיב שנה, כאן שאני דביתר טעמא אזלינן דשיערו חכמים כמה זמן עבידה להמתין מלתבוע וזה תלוי באריכות הזמן לא במספר.

ב.

"משכון בתוך אותם שנים"

ב"ש (כג): בתוך – אבל אם יש לה משכון אחר אותם שנים לא מהני תפיסה, שהרי כבר מחלה (הר"ן וה"ה). ואפילו אין עדים שתפסה לא מהני במיגו (דלא תפסתי, דהוי מיגו במקום עדים, דאנן סהדי שכבר מחלה – מחצית השקל).

סעיף טו: ויכוח בן אלמנה ליורשים האם קיבלה מזונות

סעיף טו: א. אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים, והם אמרו שנתנו לה והיא אומרת שלא נטלה: כל זמן שלא נשאת – על היתומים להביא ראיה ב. או תשבע שבועת היסת ותטול. משנשאת – עליה להביא ראיה או ישבע היורש שבועת היסת שנתנם לה.

– עליה להביא ראיה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שם (צו): בעי רבי יוחנן – יתומים אומרים נתנו, והיא אומרת לא קבלתי, על מי להביא ראיה? ת"ש: דתני לוי – אלמנה כל זמן שלא נישאת – על היתומים להביא ראיה. נישאת

יתומים אומרים נתנו

- רש"י פי' – נתנו לה דמי מזונות לשנה.
- והתוס' פי' – נתנו מזונות עד היום, והיא אומרת לא נטלתי והוא תוך ב' ג' שנים. אבל לטעון שנתנו לה על העתיד פשוט

שלא נאמנים בלא ראייה, שהרי אין הלווה נאמן לומר שפרע תוך זמנו. ועוד שאם האלמנה צריכה לטעון שלא קיבלה אין לך אלמנה שלא תפסיד. ועוד מדתני לוי... 'אם נישאת עליה להביא ראייה', וודאי מדובר על מזונות העבר. כ"פ הרא"ש, רמב"ם, הר"ן והטור.

ב.רמב"ם: והיא נשבעת היסת ונוטלת, ולאחר נישואין הם נשבעים היסת ונפטרים. כ' ה"ה – טעמו, כיון שהיא מוחזקת בנכסים והיתומים באים להוציא ממנה הו"ל 'מנה לי בידך' והלה כופר שנשבע הנתבע ונפטר. ולכן ג"כ היא נשבעת והנכסים נשארים אצלה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"כל זמן שלא נישאת"**

ב"ש (כ"ד): אפילו אם הכתובה אינה בידה. ואחר שנישאת אפילו אם הכתובה בידה

צריכה להביא ראייה (הג"א).

"על היתומים להביא ראייה"

וביאר הט"ז (יד) טעמו – כיון שהנכסים בחזקתה כל שלא נישאת, ויורשים באים להוציא והו"ל כתביעה בע"פ. ולכן היא נשבעת היסת לפטור.

ומ"ש הרמב"ם 'ותיטול', פי' שתיטול מנכסי בעלה שברשותה, שמוכרת אותם.

ח"מ (כו): אפילו במזונות דלמפרע כל שלא שהתה ב' או ג' שנים. וכ' הטור אפי' פרעו לה כתובתה בב"ד.

ב. "שבועת היסת"

ב"ש (כה): היינו על מזונות לשעבר, אבל מזונות להבא לכו"ע אין היתומים נאמנים. מיהו לעניין אם היא צריכה להישבע נראה דתליא בדין האומר פרעתי קודם הזמן (ח"מ הרמ"א סע"ח), אף ע"ג דהיא מוחזקת בנכסים (צריכה להישבע).

סעיף טז: ייחד קרקע למזונות אשתו בלשון למזונות או במזונות

סעיף טז: מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה שתהיה ניוזנית ממנו:

אם אמר – יהא קרקע פלוני למזונותיה, הרי ריבה לה מזונות ואם היה שכרו פחות ממזונות הראוים לה נוטלת השאר משאר נכסים, ואם היה יותר מהראוי לה נוטלת הכל.

אבל אם אמר לה – יהא קרקע פלוני במזונותיה, ושתקה, אין לה אלא פירות אותו קרקע בלבד.

ואמרו ליה לאבוכון דנייחד לה ארעא למזונה...

ואסיקנא: אמר רבי אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – אמר למזונות ריבה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שם (נד:): קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה קמפסדה מזוני. אתו לקמיה דרבי יוחנן, אמר להו: איזילו

"למזונותיך הרי ריבה"

ביאר הט"ז (טו): פי' – אם לא יתנו לך מזונות מרווחים טלי קרקע זו להעדפה, אבל אם אמר במזונות משמע בחוב של (מזונות) שיש לך עלי יהי פרעון לךך.

הקשה הפרישה: בחו"מ (רנג, טור סי"ג): אמר תנו לפלוני 200 זוז בחובו, אם החוב יתר על 200 זוז נוטל חובו. ול"א ש 200 זוז לחובו ולא יותר?

וי"ל דשאני בע"ח שאף ששתק אין דעתו למחול כלל, מה שאין כן באלמנה שאפשר שרוצה לתבוע כתובתה בקרוב ומשום הכי שתקה על המזונות לזמן קצר.

לה מזונות, אמר במזונות קצץ לה מזונות. פרש"י: דנייחד לה – בצוואת שכיב מרא. למזונות ריבה – כוונתו שאם לא יתנו לה מזונות מרווחים שטיטול קרקע זו להעדפה. במזונות – בחוב המזונות שיש לך עלי, משמע שזו תהיה הפרעון ולא יותר.³

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שייחד לה קרקע"

ח"מ (כח): ואחר תקנת הגאונים שגובה גם ממטלטלים למזונות, ה"ה אם ייחד לה מטלטלים בלשון למזונות או במזונות דינא כמו קרקע. כ"כ ב"ש.

סעיף יז: אמרה מת בעלי או גרשני לעניין נטילת מזונות או כתובה

סעיף יז: אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה: מת בעלי – רצתה ניזונת, רצתה נוטלת כתובה. אבל אם אמרה: גרשני בעלי – אינה נאמנת, וניזונת מנכסיו עד כדי כתובתה.

שנאמנת להינשא כשאומרת מת בעלי (שיראה לשקר שמא יבוא בעלה) כך נאמנת ליטול כתובתה. גרשני מתפרנסת – אבל לא יכולה לגבות כתובתה שמא לא גירשה (שכאן לא מפחדת לשקר), אבל ניזונת עד כתובתה ממ"נ: אם גרושה הרי נטלה כתובתה, ואם לאו הוי מזונות.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (קז:): ת"ש – האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת ואמרה: מת בעלי – רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה. גירשני בעלי – מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה. פרש"י: רצתה גובה כתובתה – כיון

תיטול מהיתומים. כ"מ מרש"י והרמב"ם. אבל העיטור – פסק פחות מהראוי לה (אף ששתקה) אינו מועיל וצריך לתת לה כדי צורכה.

³כ' הטור: ודוקא שהיתה שם ושתקה (דהוי הודאה).

כ' הב"י – אבל לא היתה שם או היתה שם ומחתה, אם לא מספיקה קרקע זו למזונותיה

סעיפים יז-יט: צריך שטר כתובה ושבועה כדי לזון

סעיף יז: אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה – אין לה מזונות, שמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותו. ויש חולקין.

סעיף יט: אלמנה ניזונת אף על פי שלא נשבעה (והיינו ביש שטר כתובה בידה דאם לא כן הא אין פוסקין לה כלל – ט"ז), ויש חולקים. (והסביר לאסונה עיקר).

שבועה. בשם י"ח – פסק כהרמב"ם שצריכה שבועה.

סיכום: מה צריכה אלמנה כדי לזון

סעיף י"ח: האם צריכה כתובה	סעיף י"ט: האם צריכה שבועה	
ס"ח (רמב"ם)	א"צ שבועה (רא"ש)	סתם
א"צ כתובה (רא"ש)	צריכה שבועה (רמב"ם)	י"ח

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שאינ שטר כתובה יוצא מידה"

ב"ש (כט): להלכה נראה כהרא"ש והרשב"א שא"צ לא כתובה ולא שבועה כדי ליטול מזונות, שהרי כל הפוסקים (קו"י) כתבו שאף כתובה יכולה לגבות ללא שטר כתובה וכ"ש מזונות.

"אין לה מזונות"

ב"ש (כט): כן הוא דעת הרמב"ם – שבמקום שכותבין כתובה אין פוסקים לה מזונות, אלא אם כן הכתובה בידה וגם תשבע. ודווקא מי שהלך למדינת הים אשתו ניזונת, אף שאין בידה שטר כתובה הואיל ויש לה מזונות מהתורה. אבל כשמת

❖ שורשי הלכה (המקורות)

האם אלמנה צריכה כתובה כדי לזון, האם צריכה שבועה כדי לזון?

• רא"ש ורשב"א – א"צ לא כתובה ולא שבועה כדי לקבל מזונות. כיון שמזונות אלמנה מתנאי כתובה. והראיה שם (קט.): קי"ל כחנן שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות נשבעת בסוף ולא בתחילה.

• ✓ והרמב"ם – כדי לקבל מזונות צריכה כתובה (שאם לא כן יש חשש שמכרה או מחלה כתובתה) וצריכה להישבע שלא תפסה משל בעלה כלום (שמ"ש חנן תשבע לבסוף, דווקא כשהלך בעלה למדינת הים, אבל אלמנה שיותר מתפס לה בעלה צריכה כדי שלא תתגנה צריכה שבועה).

להלכה: השו"ע פסק כדלקמן –

לעניין האם צריכה כתובה למזונות (סי"ז): בסתם – פסק כהרמב"ם שצריכה כתובה לקבלת מזונות. ובשם י"ח – פסק כהרא"ש והרשב"א שא"צ.

לעניין שבועה לקבלת מזונות (סי"ח):

בסתם – פסק כהרא"ש והרשב"א שא"צ

בעלה אין לה מזונות מהיורשים עד שתביא שטר כתובה, מפני שאוכלת מתקנת חכמים, ועוד שניזונת מנכסי היורשים וטוענים ליורש (כ"כ בכסף משנה). משמע – שאף שתשבע לא תגבה מזונות

בלי שטר כתובה. אבל הטור גורס ברמב"ם – שאם תשבע שלא מחלה ולא מכרה ולא תפסה כלום – יש לה מזונות אף שבלא שטר כתובה. כ"ד הט"ז.

סעיף כ: מאיזה נכסים אלמנה ניזונית

סעיף כ: א אין אלמנה ניזונית אלא מקרקעות בני חורין, ולא מהמשועבדים (לפי שמזונות האישה אינם קצובים – ט"ז). לא מבעיא אם מכר או נתן הבעל בחייו, אלא אפילו מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם, אין מוציאין למזון האשה והבנות.

ב ודווקא שנתן האב מתנת בריא, אבל אם נתן מתנת שכיב מרע, ניזונת ממנה (אם אין כאן בני חורין) [ריב"ש]. הקדיש נכסיו הוי כמתנת זריאל (שאינה ניזונת), [ר"ן].

ג ואינה ניזונית ממטלטלי, אפילו בני חורין. ומיהו אם תפסה ממטלטלין, אפילו אחר מיתה, לא מפקינן מינה. ^ד ועכשיו שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ותנאי כתובה ממטלטלין, הרי היא ניזונית ממטלטלין, אפילו לא תפסה.

ה (מיהו אם נתן המטלטלין לאחרים, אפילו צמתנת שכיב מרע, י"א לאינה ניזונת מהן) [מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א גיטין (מח:): משנה – אין מוציאין למזון האישה והבנות ממכסים משעבדים מפני תיקון העולם. גמ' (נ:): מ"ט? לפי שאינם קצובים.

כתובות (טט:): שלח רב לרבי, האחים ששעבדו (מכרו או משכנו) מהו? א"ל – אין מוציאין למזונות. וכ' הר"ן – משמע בין למזונות האישה ובין למזונות הבנות.

ב ב"ב (קלג:): שכיב מרע שנתן מתנה לאחר, אם ראוי אותו אחר ליורשו – מקבלו כיורש (והאלמנה ניזונת ממנו) ואם לאו מקבל במתנה. א"ל רבא – מיגרע גרע? השתא ירושה שהיא דאורייתא (וכוחה גדול) אלמנה ניזונת מהם, מתנה שהיא דרבנן (דברי שכ"מ ככתובים ומסורים הוי דרבנן) לא כ"ש. רשב"ם: ומכאן למדנו דמה דקי"ל אין טורפים ממשועבדים למזון האישה והבנות דווקא שנשתעבדו ע"י מתנה גמורה או

אה"ע – צ"ה

ממנה כשיעור מעשה ידיה.

ח"מ (ז): שבח לעצמה – לא ראיתי מי סוּבֵר כן, ואף הראב"ד ס"ל שהשבח שלה רק במטלטלים ולא בקרקעות, שלפי הרשב"א במטלטלים הוי שולחת יד במה שאינו שלה (שבח בגולה לגזלן), אבל קרקע אפילו אמרה 'ראו... דינה רק כיורשת שלא ברשות שידה על התחונה. והב"ש – אינו נראה לי, ואף בקרקעות השבח לעצמה.

ט"ז (ג): השבח לעצמה – טעמו, שלא אמרו מעשה ידיה שלהן אלא במעשה ידיה הקבועים, כגון טויה או אריגה. אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא כיון שאין יכולין לכפותה שתעשה מלאכה זו (דהיינו עבודת שדה). ונראה דעכ"פ לא עדיפא משאר יורד לשדה חבירו דעכ"פ גם לבעל השדה יש שם חלק, אלא דזה היורד ידו על העליונה. וה"נ באשה זו, דמ"ש הראב"ד מה שעשתה היא לעצמה היינו מה שמגיע לחלקה כמו יורד ברשות הוא שלה.

"השבח לעצמה" (ראב"ד)

ב"ש (ט): זו דעת הראב"ד, הטעם שנוטלת יותר מאחר היורד לשדה חברו והשביח, משום דהוי כאילו יש לה חלק בנכסים שהרי יש לה כתובה לגבות. והרא"ש ס"ל – שאף שיש לה כתובה לגבות, כל זמן שלא הגבו לה אין לה חלק ודינה כאחר היורד לשדה חברו. מיהו מטלטלים מודה כיון שדינה כגזלן שזכה בשבח.

"אלא שידה על התחונה"

באר הגולה: פירוש שאין השדה עשויה ליטע לכן נוטלת ההוצאה בשבח מרובה. ובמעות אינה נוטלת רק דבר מועט כיון שלא קיבלה אחריות (רא"ש).

"שאם אמרה ראו"

ט"ז (ט): כן הוא דעת הרשב"ם. הנה לדעת הראב"ד והמרדכי ואגודה שהבאתי בסמוך ס"ל אפילו בניזונת השבח שלה מכ"ש כאן כשאינה ניזונת, כ"ד הרשב"א. ומשמע דאיירי בין בקרקע ובין במטלטלין וכמ"ש בראב"ד להדיא. וכן מוכח מת' רשב"א.

"ראו"

באה"ט (ו): הוא דעת הרשב"ם. ומשמע דאיירי בין בקרקע בין במטלטלין. ויש מי שאומר שבין אמרה ראו בין לא אמרה כל השבח ליורשים הוא (תוס' והרא"ש). וכ' ב"ש מיהו במטלטלין י"ל דתוס' והרא"ש מודו דהשבח שלה.

"השביחה סתם – נוטלת כתובתה"

ח"מ (ח): אף שכתובה לא ניגבת מהשבח (כמ"ש ק/ב), ה"ד בשבח שהשביחו היורשים או לקוחות, אבל מה שהאלמנה השביחה מסתמא ע"ד שתגבה כתובתה ממנו.

"בין שאמרה ראו"

ח"מ (ט): ולא אמרו במשנה "אם אמרה ראו... שהשבח לעצמה" דווקא באישה היורשת, אבל אישה שאינה יורשת אין לה כוח בלא ב"ד לירד לנכסי בעלה ולהשביח לעצמה, ואין לה שכר טרחה, וממלא לא גובה כתובתה מהשבח.

ג. **"וכן עיקר שהקצב ליתומים"**

אה"ע – צ"ה

וי"ל דלא פליגי, דמהרי"ל איירי דהוציאה למיסים ולשידוכי בנים אז י"ל דהוציאה מן העזבון. ומהרי"ו איירי דהוציאה לצרכה.

"אלא כל מה שהוציאה מנכין מן השבח"

ח"מ (יב): סברא י"ח (מהרי"ו) סברה נכונה היא, וכי בשופטני עסקינן שהיא תשביח ליורשים ותאכל הקרן מה שהוא משועבד לכתובה. אלא כל מה שאכלו היא והיתומים הכל היה מן השבח והקרן קיימת לה לכתובתה, וכ"מ במרדכי.

דהמהרי"ו איירי שמתה האלמנה ואז יכולין היורשים לטעון: האלמנה היתה יודעת שכל ימי חייה לא נדחה אותה. ע"כ אכלה הקרן ומה שנשאר הוא מן השבח. אבל אלמנה הטוענת בחייה כל מה שאכלתי הוא מן השבח והקרן השארתי לי לגביית כתובתי וודאי טענתה טענה ואין חולק ע"ז. כ"ד הב"ש.

ב"ש (י): היינו כשלא אמרה 'ראו', בזה הכריע הרמ"א שאינה גובה מהשבח, אבל אמרה 'ראו': במטלטלים – לכו"ע השבח שלה (שגזלן קונה בשבח). ואף בקרקעות – דעת ר"פ שהשבח לעצמה. כ"ד ח"מ.

באה"ט (ז) – ונדוניה ותוספת שליש נוטלת משבח (נחלת שבעה). והא דאינה גובה כתובתה משבח ומן המטלטלין גובה בזמן הזה. משום שבח גרע טפי (ב"ש).

ד. **"ולכן אלמנה"**

ב"ש (ד): כ' מהרי"ל – אלמנה שלא נשבעה על הכתובה, אף על גב דהוציאה הרבה מכתובתה הן למסים הן לשידוך הבנים אין מנכין לה מכתובה כי כל מה שהוציאה הוא משבח כתובתה (ולא מהקרן). וי"ח הוא מהרי"ו – דס"ל כל שבידה הוא מריוח ואין אשה גובה כתובה מהשבח שלאחר מיתת בעלה.

אה"ע צ"ו: שבועת אלמנה וגרושה על כתובה, ובו כ"א סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: 1: כתובה נגבית רק בשבועה. גביית נכסי מלוג צאן ברזל.....61
 סעיף א: 2: מתה קודם שנשבעה על כתובתה. אם תפסה האישה.....63
 סעיף א: 3: עשו שט"ח על שארית הכתובה, אלמנה שנשתתקה או נשתתית.....65
 סעיף ב: מה שבועה שנשבעת, נשבעה שלא נהנית מהכתובה.....67
 סעיף ג: אלמנה שלא רוצה להישבע בטענה שמא ימחלו לה בניה.....69
 סעיף ד: אמרה האלמנה: מנה נתן לי בעלי במתנה.....69
 סעיף ה: אלמנה שמכרה במטלטלים או קרקעות.....70
 סעיף ו: אלמנה מחלה לבע"ח של בעלה.....73
 סעיפים ז-י: מתי גם גרושה צריכה להישבע.....74

אה"ע – פ"א

- 76..... סעיף י"א: שבועות אלו הן בנקיטת חפץ. קדמה ותפסה
 76..... סעיף י"ב: כשהאישה חשודה על השבועה, או שניהם חשודים
 77..... סעיף י"ג: כיצד יכול להביאה לשבועה דאורייתא
 78..... סעיף י"ד: הפוחתת כתובתה.....
 79..... סעיף טו: מחלוקת אם בתולה היתה או אלמנה, איזה שבועה נשבע הבעל
 81..... סעיף טז: היה נשוי ד' נשים ומת מי נשבע למי
 82..... סעיף יז: היו כולן חתומות ביום אחד
 82..... סעיף יז: חלוקת כתובות לא שוות בין הנשים
 84..... סעיף יט: אין משביעים האלמנה אלא חוץ לב"ד. יתומים המדירים את האלמנה
 85..... סעיף כ: שבועת הגרושה אף בב"ד
 86..... סעיף כא: האידנא משביעים אלמנה בב"ד

סעיף א¹: כתובה נגבית רק בשבועה. גביית נכסי מלוג וצאן ברזל

סעיף א חלק 1: ^א אין אלמנה גובה כתובתה, עיקר ותוספת, אלא בשבועה.

ונכסי מלוג ונכסי צאן ברזל, או נכסים שייחד לה בכתובתה בעין:

^ב אם אותם שהכניסה לו הם בעצמם קיימים, או דברים שידוע שבאו מכחם – נוטלת אותם בלא שבועה.

^ג ואם נכסי צאן ברזל אינם קיימים, ולא דברים הבאים מכחם, ובאה ליפרע מנכסיו, אינה נפרעת – אלא בשבועה. וה"ה אם ייחד לה מטלטלים בכתובתה, שיש לחלק בהם כמו שחילקנו בנכסי צאן ברזל.

^ד ואם ייחד לה קרקע בכתובתה, אף על פי שלא פירש אלא מצד אחד (פי' דאין חילוק בין שייחד בד' מיצרים בין מיצר א'), נוטלתו בלא שבועה...

כיצד: מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מהם – לא תפרע אלא בשבועה.
 פרש"י: אלא בשבועה – שלא נתקבלה כלום.

^ב אלמנה הבאה ליטול נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג

❖ שורשי הלכה (המקורות)

גיטין (לד:): אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא שבועה.

כתובות (פזו): משנה – אלמנה הבאה לגבות כתובתה מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה.

אה"ע – צ"ו

א. "אין גובה כתובה אלא בשבועה"

ב"ש (א): אף שקי"ל אין אדם פורע תוך זמנו, מ"מ כיון שבכתובה יש תקנת חז"ל, חיישינן יותר שהתפיס לה צררי עוד לפני הזמן. כ"כ התוס' והרא"ש.

ואין להקשות ממזון הבנות שיש תקנת חז"ל, שאז יש חשש לצררי, ושם אף בשבועה אינה גובה ממשועבדים (למה כאן גובה בשבועה)? דשאני התם שהחשש לצררי גדול יותר שנוח לו בהרווחת בנותיו (תוס').

"אלא בשבועה"

פת"ש (א) בשם ת' נו"ב: אישה שהיתה חוץ לעיר כמה שבועות, וחלה בעלה ומת, ואח"כ מתה האישה, ויש לה כתובתה סך רב כי הכניסה סך רב, האם היורשים יורשים כיון שלא נשבעה על כתובתה?

תשובה: הנכסים שהכניסה לו והתוספת (חוץ ממנה/מאתים) אין חשש צררי וגובים יורשיה. לפי ש-

א. חשש התוס' כשיש תקנת חכמים לצררי, כאן בנדוניה אין תקנה.

ב. חשש הרא"ש שמא תפסה מעצמה צררי, ליכא כיון שלא היתה עמו בשעת חוליו ומותו, וגם אין חשש שהתפיס לה ע"י שליח. וגם אין חשש שהיא תפסה מעצמה, שחשש זה קיים רק לפני מותו ואז לא היתה בעיר.

ולכן: אין עליה חיוב שבועה ויורשיה יורשים.

ב. "נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג"

כ"פ השו"ע (פח/א): האישה שיוצאת מתחת יד בעלה, בין במיתה בין בגירושין –

כתובות (נה.): מטלטלים וישנם בעין – נוטלת בלא שבועה.

ואם אינם בעין (הרי"ף – וישנם מטלטלים שבאו מכוחם):

✓ לפי פומבדיתא – גובה בלא שבועה.

בני מתיא מחסיא אמרי – גובה בשבועה.

והילכתא בלא שבועה.

פרש"י: שיחד לה מטלטלים לכתובתה שאין חשש לצררי, שהרי אלו הצררי, ונוטלת ובלא שבועה. אינם בעין – כגון שאבדו.

בלא שבועה – כיון שאבדו אלו שוב לא מתפיס לא אחרים.

כ"פ הרמב"ם: הנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת בלא שבועה.

הרי"ף: הילכתא בלא שבועה – והוא שידע שאלו מטלטלים מחמת מטלטלים הקודמים באו.

כ"כ בד"ה – ה"ה אם נמכרו נכסי צאן ברזל ולקחו מהם מטלטלים אחרים ונודע שאלו השניים מנכסי צאן ברזל הם נוטלתם בלא שבועה.

ג. כ' ה"ה: מ"ש הרמב"ם "הנכסים עצמם", אבל אם אינם קיימים ובאה לגבות מהיורשים צריכה להישבע, ואם מתה ולא נשבעה אינו מורישה שבועה ליורשים.

ד. שם: ייחד לה קרקע בד' מצרים – גובה בלא שבועה. ואם ייחד לה קרקע במצר אחד:

✓ פומבדיתא אמרי – גובה בלא שבועה.

בני מתא מחסיא אמרו – גובה בשבועה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

אה"ע – צ"ו

מפשיעה פטור (דהוי שמירה בבעלים). ולכן כיון שהמעות עצמם אינם בעין טוענים ליתמי שנגנבו שהבעל פטור. וכ"מ מהמחבר כאן שרק נכסי צאן ברזל יכולה לגבות בשבועה (כשאינם בעין) ולא נכסי מלוג.

אך האמת שאינו דומה לנכסי מלוג שהקרבן שלה ואין הבעל רשות רק בפירות. כאן שנתנה לבעלה רשות לישא ולתת במעות כולה מלווה שהם באחריות הבעל. וכן מצאתי ממש בת' הרמ"א (קטז).

ולפ"ז אם נפל לה ירושה מטלטלים וכלים (ולא מעות), אם אינם בעין בשעת הגביה שלא גובה דמי שוויים, שאנו טוענים ליורש (דהוי נכסי מלוג שאינה גובה אף בשבועה).

ד. "שייחד לה בכתובתה"

ח"מ (ב) הביא בשם הטור (ס"ט צח): ואם המטלטלים שייחד לה אינם בעין:

■ **✓הרי"ף** – דווקא כשהם בעין או אחרים שבאים מחמתם גובה בלא שבועה, אבל אינן בעין – צריכה שבועה.

■ **ורש"י** – אפילו נגנבו או אבדו – א"צ שבועה, דכיון שאבדו מה שייחד לה, תו לא מיוחד לה אחרים. כ"ד הרא"ש.

ח"מ: המחבר כאן סתם כהרי"ף (שאם אינם בעין ולא הבאים מחמתם צריכה שבועה). כ"כ הב"ש.

נוטלת כל נכסיה בלא שבועה, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל. אע"פ שאינה נוטלת כתובתה (כשהיא אלמנה) (טור) אלא בשבועה, נכסיה נוטלת בלא שבועה.

ונכסי מלוג – נוטלתן כמו שהם, אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה. ואם אבדו לגמרי, אינו משלם לה. ואם הוקרו – הוקרו לה.

"קיימים... בלא שבועה"

ב"ש (א): בזה"ז שכוללים הכל בסכום אחד וכותבים כל הסך שהוא חייב לה סך כו"כ מעות: לכו"ע צריכה שבועה אפילו הם בעין, כיון שהחוב שלה על סך מעות. מיהו מת' רלנ"ח ות' מהרי הלוי – לא משמע כן.

ג. "אינם קיימים... בשבועה"

פת"ש (ב) בשם ת' שב יעקב: אישה שנפלו לה 400 זוז מאביה ונתנה לבעלה ועסק בהם כל ימי חיו, ויש לה רישום מב"ד שחלוקת העיזבון של אביה נטלה סכום כזה ונתנה לבעלה. לאחר פטירת בעלה באה לתבוע את ה 400 זוז בנוסף לכתובתה, מה הדין?

תשובה: לכאורה אין נוטלת אפילו בשבועה, כיון שממון זה שירשה מאביה דינו כנכסי מלוג שאינם באחריות הבעל והבעל פטור מגניבה ואבידה ואפילו

סעיף א²: מתה קודם שנשבעה על כתובתה. אם תפסה האישה

סעיף א²: חלק 2: ^א ואם מתה קודם שנשבעה, אין יורשיה יורשין כתובתה, שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה. הגה: ועיין בחילוקי דין זה

בח"ה סימן ק"ח י"א.

ב. הא לאין יורשיה יורשין כתובתה היינו זללא תפסה, אבל תפסה, יורשיה יורשין כתובתה, הואיל והן מוחזקין [כן משמע בטור ובמרדכי ומהרי"ו ובת"ה]. ויש חולקין [מרדכי בשם מוהר"ם], ועיין בח"ה סימן ק"ח.

ג. אם היורשים אומרים: נצבעה, עליהם להביא ראיה [ריב"ש]...

הרי"ף והרא"ש.⁷

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (מה.): משנה – וכן היתומים

לא יפרעו אלא בשבועה.

גמ' (מה.): רב ושמואל דאמרי תרוויהו – ל"ש אלא שמת מלווה בחיי לווה (שאו אין חיוב שבועה של יורשי מלווה כשבאים לגבות מהלווה עצמו), אבל כשמת לווה בחיי מלווה (שאו המלווה הבא לגבות מיתומי לווה צריך שבועה) ואחר כך מת מלווה, אין אדם מוריש שבועה לבניו.

ורבי אלעזר – חולק, אף שמת לווה בחי מלווה נשבעים יורשי מלווה 'לא פקדנו' נוטלים.

שם (מה.): א"ר חמא – כיון דלא איתמר הילכתא, דעבד כשמואל עבד, ודעבד כר"א עבד.

וכה"ב: מהגמרא משמע שה"ה לכתובה (שאם מתה האלמנה קודם שנשבעה אינה מורשה שבועה ליורשיה, ולכן אינם גובים הכתובה).

כ"פ הרמב"ם – מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשים כתובתה, שאין לה כתובה עד שתשבע (כרב ושמואל). כ"פ

ב. אם תפסה – האם יורשיה יורשים

• ✓ בחו"מ (קח/יא): משמע שאם תפסו לא מוציאים מהם.

שבועות (מה.): א"ר חמא – הא דיינא דעבד כרב ושמואל עבד, כר"א עבד.

הר"ן – ה"ה קדמו היתומים ותפסו אין מוציאים מידם. כ"כ קצת רבותינו הצרפתים. כ"פ בעה"ת, מרדכי, מהרי"ו ותה"ד, כ"פ שו"ע בסתם.

• אבל המרדכי בשם מוהר"ם – לא מהני תפיסה אף שתפסה אמם, אלא אם כן תפסה באופן שיכולה לומר לקוחים הם בידי (שתפסה בלא עדים) או החזרתים (שלא ראו עתה בידה). וה"מ במטלטלים אבל קרקעות לא מהני תפיסה כלל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אין יורשיה יורשים"

באה"ט (ד) בשם הרש"ך: ל"ש עיקר כתובה או תוספת נדוניה (שהבעל הכניס לה) אינם יורשים.

מהבעל בין מהיורשים – יורשיה יורשים כתובתה.

⁷ כ' הריב"ש: אין יורשין – מיהו אם יש בכתובה נאמנות (שפטרה בעלה משבועה) בין

ב. "אצל תפסה – יורקה יורקין"

ב"ש (ד): ג' מיני תפיסות הן (למ"ד תפיסה מהני) –

א. אם תפסה מחיים והאישה ויורשה מוחזקים בהם – פשוט דמהני, ול"א אין אדם מוריש שבועה לבניו. כ"פ הרמ"א כאן בסתם. לאפוקי היש חולקים.

ב. תפסה האישה, ויורשה אינם מוחזקים, אלא מונחים בב"ד – תה"ד הסתפק בזה, לכן לפחות יחלקו.

ג. יורשה תפסו אחר מיתת אמם.

- כשאינן עדים על התפיסה ולא ראו עתה בידם – לכו"ע מהני (מרדכי).

- אבל כשיש עדים נחלקו הפוסקים.

וכ' הר"ן וראבי"ה: ואפ"ה מועילה התפיסה, דקי"ל אם עשו כר"א לא חוזר, ועוד דקי"ל עביד איניש דינא לנפשיה.

יורשים שמחלו על שבועת האלמנה

ב"ש (ד) בשם ת' שארית יוסף – כשבאים בע"ח של הבעל לטרוף מכתובת האלמנה שלא נשבעה, יכולים היתומים לומר אנו מוחלים השבועה, ואז זכתה בכתובתה והם יורשים את אמן ואין בע"ח יכול לגבות, שכל שבועת האלמנה היא לטובת היתומים וכאן הם מוותרים על התקנה.

א. אמנם פת"ש (ג) כ' בשם ישועות יעקב שכ' בשם מהר"ם בר ברוך – שאין ביד היורשים למחול השבועה להפסיד בע"ח, ולכן יש לפשר בניהם אפילו בע"כ.

כיו"ב כתב ת' דרכי נועם – הוי ספקא דדינא ואין להוציא מיד המוחזק, ואם אין מוחזק – ראוי לעשות פשרה.

מהר"ש הלוי – מחלק:

בנדוניה שהכניסה לו – נחשבת כבע"ח בעלמא ויורשה נוטלים אף בלא שבועה.

אבל בתוספת הכתובה – אין להגבות ליתומים כיון שלא נשבעה.

ב"ש (שם): אם ב"ד נתנו לה בעד הכתובה (בטעות) לפני שנשבעה ומתה – זכו היורשים לכו"ע (דהוי תפיסה דמהני).

"ויש חולקין"

ח"מ (ד): מפשט הל' משמע שאם היתה האשה מוחזקת בנכסיה קודם מותה וגם היורשין מוחזקין ואף ע"ז יש חולקין וס"ל דלא מהני תפיסת האשה, ואפילו להחזיק אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו. ובאמת המדקדק בפוסקים לא ימצא שיש חולקים.

מ"מ דעת מהר"ם – שהתפיסה צ"ל גמורה, שאין עדים שהיו של הבעל וגם לא ראו בידה.

סעיף א³: עשו שט"ח על שארית הכתובה, אלמנה שנשתתקה או

נשתטית

סעיף א³: חלק ^א א"א פרעו לה מקלת כתובתה ועשו לה שטר חוב על הנשאר,

יורקה יורקין החוב ההוא אפילו לא נשבעה [ב"י בשם תשובת הרשב"א].

ב. אלמנה שנשתתקה, ורמזה קודם מיתתה שלא נטלה כלום, סגי בכך והוי כאלו נשבעה [ב"י בשם תשובת הרשב"א].

ג. אשה שנשתטית ונתאלמנה, אינ יורשיה נוטלין כתובתה הואיל ואינה יכולה לנשבע [ב"י בשם תשובת הרשב"א וכ"כ רמב"ן]. ועיין לקמן סימן ק"ה סעיף ג'.

ד. אבל אם נתגרשה ומתה, יורשיה נשבעים: שלא פקדתנו, ונוטלין ואפילו מיורשיו, אם מת אחריה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרשב"א: אלמנה שפרע יורש מקצת כתובתה וכתב לה שט"ח על השאר, ואח"כ מתה בלא שבועה – כיון שנתפשר עמה וזקף עליה השאר במלווה מחל לה השבועה שכל זקיפה כפרעון דמי, והירשים גובים שאר הכתובה.

ב. עוד שם: אלמנה שנשתתקה והיא שומעת, ונבדקה שאין דעתה משובשת, והשביעה שבועת האלה ורמזה בהרכנת ראש (ולא ברמיזה) שלא נטלה כלום – נחשב כשבועה. לפי ש –

שבועה אינה מהתורה אלא תקנה, כשאי אפשר לה להישבע מהני שבועה מפי אחרים, כדי שלא תפסיד כתובתה.

ועוד הרי נמנעו מלהשביעה ודי להדירה.

ג. כ' הרמב"ן והרשב"א: אלמנה שיצאה מדעתה ולא נשבעה על כתובתה, ויורשי בעלה לא רוצים לתת לה כתובה כיון שלא נשבעה – הדין עם יורשי הבעל. לפי ש – (א). אין אלמנה גובה כתובתה בלא שבועה. (ב). ועוד שהדבר לטובתה שלא תגבה, שאז ניוזנת מהיתומים. שאם תגבה תפסיד

מזונותיה ויורשיה יקחו כתובה ויבזבוזו אותה ולא יישאר לה מזונות.

סיכום: מתי יורשיה גובים

כתובת אמם אף שלא נשבעה?

(א). כשיש בכתובה נאמנות (רשב"א, ר"ן והריב"ש).

(ב). בתפיסת האלמנה או היורשים (הר"ן בעה"ת). כ"פ הרמ"א.

(ג). אלמנה שפרעו לה מקצת כתובה וכתבו על השאר שט"ח (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

(ד). אלמנה שנשתתקה ורמזה קודם מיתתה שלא נטלה כלום, הוי כשנשבעה (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

(ה). כשהיורשים מחלו לאלמנה כל השבועה.

(ו). אלמנה שפרע יורש מקצת כתובתה וכתב לה שט"ח על השאר, ואח"כ מתה בלא שבועה – מחל לה השבועה, והירשים גובים שאר הכתובה בלא שבועה (רשב"א).

ד. רמב"ם והטור: אבל אם נתגרשה ומתה – יורשיה נשבעים: 'שלא פקדתנו', ונוטלין ואפילו מיורשיו, אם מת אחריה.

ב"י – טעמו, מדאסקינן בערכין (כה). טעם שאין נזקקים לנכסי יתומים אלא בשבועה

אה"ע – צ"ו

אלו היה ראוי לגבות כתובתה לא היו היורשים גובין אלא הב"ד. ונראה דבנדון אפילו במקום שנוהגים כאנשי יהודה שמסלקים האלמנה בע"כ, כאן שאינה בת שבועה יתנו לה הכתובה ביד ב"ד בלא שבועה, או יתנו לה מזונות עד שתתפקח. כ"כ ב"ש.

ד. "אצל נתגרסה"

ב"ש (ח): טעמו – שרק שבועה נגד היורשים לא יכולה להוריש, אבל שבועה שלא נגד היורשים, כגון גרושה (שנשבעת שלא נפרעה) או פוגמת כתובתה – מורישה ליורשיה. אלא אם כן שמת הוא קודם שגבתה הכתובה אז היה השבועה שלה נגד היתומים שאין יכול להוריש.

שם: ואם טוען הבעל שפרע לה הכתובה קודם שנתן לה גט :

• הרשב"א בשם הרי"ף – לאו טענה היא, דאין אדם פורע קודם זמנו. כ"כ בעה"ת
 • מיהו לתוס' – חיישינן שמא התפיס לה צררי קודם הזמן (והרי"ף ס"ל דאין מתפיס לה צררי אלא סמוך למיתה).

ד. "אם מת אחריה"

ח"מ (ח): כיון שהיא מתה לפניו הוי מת מלווה בחיי לווה (שאינ חיוב שבועה), אבל אם מת הבעל תחילה הוי מת לווה בחיי מלווה שנתחייבה שבועה ואינה מורישה השבועה. כ"כ הרשב"א.

משום צררי, ובגרושה אין חשש לצררי, וא"כ בחיה גובה בלא שבועה ולא מורישה שבועה ליורשיה. מ"מ צריכים להישבע 'שלא פקדנו'.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אם פרעו לה מקלת"

ח"מ (ה): בת' הרשב"א משמע שפרעו לה מקצת. אך לדינא אף שלא פרעו לה כלל, כל שנתנו שט"ח על עצמם הוי כפרעון, שמעכשיו נקראים לוויים.
 כ"כ ב"ש – כיון שנתנו שט"ח אמרינן מסתמא מחלו.

ב. "אלמנה סנסתתקה"

ב"ש (ו): כיון דהיא שומעת הרי היא כפקחת לכל דבר, מ"מ צריכה בדיקה שלא נשתבשה. ולא שנלך אחר רמיזות אלא הרכנת ראשה הוי כדיבור, וטעמו – כיון דשבועה זו אינה מן התורה אלא משום תקנות היתומים לכן כשאי אפשר יש להקל. כ"כ בת' הרשב"א. כ"כ כיו"ב ח"מ.

ג. "איסה סנסתטית... אין יורשיה נוטלין"

ח"מ (ז): בב"י כתב עוד טעמים – דטוב לה שלא תגבה כתובתה שאם תגבה כתובתה תפסיד מזונותיה ושמא יפסידו הנכסים ביד היורשים וישמטו ויאכלו אותם ונמצאת היא מפסדת כתובתה ומזונות. ועוד

סעיף ב: מה שבועה שנשבעת, נשבעה שלא נהנית מהכתובה

סעיף ב: א. מה שבועה נשבעת האלמנה, שלא התפיסה ושלא תפסה היא משלו

כלום. ויש מי שאומר שצריכה לישבע שלא מחלה לו כתובתה ושלא מכרה לו.

ב. הגה: ואם נקצעה סתם: 'סללא נהנתי מכתובתי', סגי בכך [הר"ן].

ג. ונהגו ג"כ להקציע אותה סללא בזבזה כלום כלל רשות בעלה, ואם בעלה אינו בר דעת אומרים סתם: סללא בזבזה יותר מן הראוי (וסיים: מבלי להזכיר רשות הבעל, שאף אם היה הבעל מתרצה שתבזבו לא יכולה לבזבו, מאחר שאין לבעלה דעת כלל). [מהרי"ק].

הרגיל באלמנה, אגב זה מגלגלין עליה שלא תפסה ג"כ מעצמה בלא ידיעת בעלה. ולכן בגרושה שלא נשבעת שהתפיסה צררי גם לא תשבע שתפסה היא. כ"כ ב"ש – ואם נשבע הבעל שבועת אין לו תו לא חיישינן שהתפיס לה צררי (ת' ש"י).
פת"ש (ה) – נ"ל שאם אין הבעל אמיד בכדי כתובתה א"צ להישבע שלא תפסה מעצמה.

"שלא מחלה לו כתובתה"

ח"מ (יא): ואף שאם היתה מוכרת לא היה שטר כתובה בידה, מ"מ כיון ששבועות אלו רק מדין גלגול, החמירו שמא כתבה לו שובר.

ואף דאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה מ"מ חיישינן שמא סמוך למיתה מחלה לו או מכרה. והב"ח כ' – מ"ש בשם המרדכי דאפשר לומר דמחלה לו על תנאי אם ימות אבל אם יגרש אותה יתן לה כתובה דאז אינה קלה בעיניו להוציאה.

ב. "סללא נהנתי מכתובתי"

ח"מ (יב): ובכלל זה אפילו גזלה מבעלה, דגזילה עולה לפרעון, והוי נהנית מהכתובה. ולפ"ז כתב הר"ן – אם יש לגזולן שט"ח על הנגזל אינו יכול להישבע שלא

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ערכין (כה.): שבועת האלמנה מחשש שמא צררי אתפסיה.
וכ' הטור: ולכן משביעים אותה כשבאה לפרוע מהיתומים שלא התפיסה הבעל צררי. והוסף התוס' – גם נשבעת שלא תפסה היא משלו כלום. והוסף הרמב"ם: גם צריכה להישבע שלא מחלה לו הכתובה ולא מכרה לו.

טור – ונראה שאם הכתובה בידה א"צ להישבע, שאילו מחלה או מכרה לו היתה מחזירה לו הכתובה.
ב"י – ואינו מוכרח, אפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שלא התפיסה הבעל"

ח"מ (ט): ואף שאין אדם פורע תוך זמנו! באלמנה שיש בכתובה תנאי ב"ד, רגיל להתפיסה סמוך למיתתו, שלא תתבזה בב"ד.

"ושלא תפסה"

ח"מ (י): כלומר שלא תפסה בין בחייו בין לאחר מותו. ונראה דאגב שנשבעה שלא התפיסה צררי קודם מותו (שזה דבר

אה"ע – צ"ו

נגעו בה. פת"ש (ו) בשם ספר ב"מ – יש למנוע להשביעה שבועה זו, כי אי אפשר להיזהר בזה כל ימי היותה תחת בעלה. ואם ירצו ישביעו שלא בזבזה או נתנה מתנות יותר מסך מסוים כפי ראות עיני ב"ד.

נפרע מהשטר, דממון הגזלה עולה לפרעון אף שגזל לא לשם פרעון. כ"כ ב"ש (יב).

ג. "קלח בזבזה"

ח"מ (יג): גם זה מקרי גזלה המבזבזת בלא דעת הבעל. וגם שבועה זו מדין גלגול

סעיף ג: אלמנה שלא רוצה להישבע בטענה שמא ימחלו לה בניה

סעיף ג: אם האלמנה רוצה ליטול כתובתה, ואינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה, שמא ימחלו לה השבועה – אין שומעין לה [הרא"ש].

ולד קיימא וחי שלשים יום ומת הולד. ורוצה הבן להשביעה על חלק העובר שאומר שלא פטרה אלא חלקו – העלה בשו"ת פרי הארץ (סי' ה') דהדין עם הבן ויכול להשביעה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

פת"ש (ו*) בשם כרם שלמה: שמא ימחלו לה – אלמנה מעוברת ועוד לה בן, ובשעת גביית הכתובה פטרה הבן משבועה וילדה

סעיף ד: אמרה האלמנה: מנה נתן לי בעלי במתנה

סעיף ד: אלמנה שאומרת: מנה נתן לי במתנה שלא יכנס בכתובתי, אם היא מוחזקת במנה ויכולה לטעון אין בידי משל בעלי כלום – נאמנת במנו (וצריכה עכ"פ שבועה על המנה – ח"מ).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שלא יכנס בכתובתי"

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ת' הרא"ש: אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה במתנה...⁸

שעדיין הם תחת ידיה נאמנת במיגו (שלא תפסתי או החזרתים). וכ' ת' המיוחסות: אם יש בידה שט"ח וטוענת שהבעל נתן לה – הדין עם היורשים, לפי ששט"ח אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה.

⁸ כ"כ כיו"ב ת' הרשב"א: אלמנה שתפסה מטלטלים שנשארו בידה אחר מות בעלה וטוענת שבעלה נתן או מכר לה ובחיי תפסה, אם המטלטלים ידועים שהם של הבעל ויש עדים שעכשיו הם תחת ידיה – אינה נאמנת, ואם אין עדים דשל בעלה היו או שאין עדים

אה"ע – צ"ו

בנכסי בעלה אלא כתובתה, ואח"כ כשמתו בניה אמרה שבעלה נתנם לה במתנה אינה נאמנת (הר"ם גלאנט"י ומהרי"ט).
אם חלוקה בעיסתה אפילו בנושאת ונותנת בתוך הבית נאמנת דאימר מעיסתה קימצה (רלנ"ח מהר"ם גלאנט"י).
 במקום שהאלמנה נאמנת ה"ה אם נתנה במתנה, מתנתה מתנה (רלנ"ח).

באה"ט (יב): ואם היא מוחזקת בשטר מתנה ונפסלה מחמת קורבת העדים – שוב אינה נאמנת במיגו (ב"י, מהרי"ט).
 אם יצא הקול שיש לה ממון הרבה יותר מכתובתה לא מהני לה המגו (הר"ם גלאנט"י). וכן אם יש לה מגו והוי מגו דהעזה אינה נאמנת.
 אם מעיקרא היתה אומרת שלא היה לה

סעיף ה: אלמנה שמכרה במטלטלים או קרקעות

סעיף ה: א אלמנה שמכרה או נתנה קיים אם נשבעה לבסוף, ומנכין אותה בכתובתה.

ב וה"מ במטלטלי, אבל במקרקעי, אפילו נשבעה לבסוף, אין מכרה ומתנתה קיימים, אלא אם כן שמו לה ב"ד, אפילו של הדיימות. ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה ב"ד.

ג הגה: וי"א דאף צמטלטלים מכירתה ומתנתה בטלה, אף על גב דנשבעה לבסוף, הואיל ולא נשבעה תחלה. וי"א שיש לדון בזה לפי ראות עיני הדיין [מרדכי], כי במקום שנראה לדיין שלא תפסה לררי, כגון שמת פתאום או כדומה, יש לדון שמכירתה ומתנתה קיים [הרא"ש]. וכן אם מוחזקים המקבל או הקונה. וכן נ"ל לדון.

ד וכל זה כשהאשה חזרה זה לאחר שנשבעה, אבל אם לא חזרה, מכירתה ומתנתה קיימים מעכשיו [מהרי"ק].

ה ולכן אלמנה שלא נשבעה על כתובתה, ונשאת לבעל והכניסה לו הרבה מממון בעלה הראשון, תשבע עדיין. ואם מתה, הבעל השני יורקה ומחזיק במה שצידה [הגהות מרדכי]. וע"ל סימן ק"א.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א כתובות (צז): אלמנה מוכרת שלא בב"ד.

כ פ"ה הרי"ף: אלמנה שמכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה – קיים, ומנכים לה

מכותבתה.

וכ' הרשב"א – דמיירי שנשבעה לבסוף.

ב כ' הרא"ש: אף שמהרי"ף משמע שאף

בקרקות הדין כן, מ"מ להלכה רק מטלטלים ולא בקרקעות (שהם בחזקת

סעיף ז: מכר כתובת אמו אחר שתמות

סעיף ז: מי שמכר בהיי אביו כתובת אמו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויירש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומה לגבותה, והתנה שאם תערער אמו על המכר שלא יסלקנו מערער, ומתה ולא ערערה – אינו יכול לומר: אני במקום אמי וכמו שהיא יכולה לערער על המקח גם אני מערער ואבטלנו, שערעור של עצמו קיבל עליו וודאי.

נהי דאחריות דידיה לא קביל עליה אחריות דידיה מי לא קביל (ולא יכול לערער).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"מי שמכר בהיי אביו כתובת אמו"

ח"מ (יט): עיין ברש"י ותוס' שכ' – כי זה דומה לאומר מה שאירש מאבא מכור לך, דקי"ל לא אמר כלום דהוי דבר שלא בא לעולם.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (צא:): ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה (אחר שמת אביו) בטובת הנאה, ואמר לו: אם תבוא אמי ותערער על מכירה זו, ותבוא ותטרוף ממך את הקרקע המיוחדת לה כדי לגבות את כתובתה, לא אפצה אותך על כך. מתה אמו ולא ערערה, אבל בא הבן לערער. סבר רמי בר חמא למימר: איהו במקום אימיה קאי (ויכול לערער). אמר ליה רבא

אה"ע ק"ו: כותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל

שהוא, ובו ב' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כלשהו אבדה כתובתה. 176

סעיף ב: נתן לה מטלטלין. ציווה לתת לבניו ושתקה האישה..... 179

סעיף א: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כלשהו אבדה

כתובתה.

סעיף א: הכותב כל נכסיו לבניו, בין זכרים בין נקבות, בין בריא בין שכיב

מרע, וכתב לאשתו עמהם קרקע כל שהוא או דקל לפירותיו או פירות מחוברים והם צריכים עדיין לקרקע, הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים ושתקה כשנודע לה ולא מיחתה – איבדה עיקר כתובתה ותוספת (אצל לא נדונייתא) [המ"מ].

ב. ואינה טורפת מנכסים אלו כלום. אבל מנכסים שיבואו לו אחר כך גובה מהם, אפילו באו לידו מאותם הנכסים עצמם, כגון שמת אחד מהבנים וירשו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (קלב.): משנה – הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה (כלומר, אינה יכולה לגבות את כתובתה מהנכסים שנתן לבניו. הואיל וקיבלה גם היא קרקע באותו מעמד, מחלה על השיעבוד שיש לה בקרקעות שנתן לבניו). רבי יוסי אומר – אם קבלה (שמחלה שעבודה) אע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה.

גמ': משום שכתב לה קרקע כלשהו איבדה כתובתה?

• אמר רב – במזכה להם על ידה (פירוש שנתנה סודר שלה שיקנה ליורשים. וכיון שהיא משתדלת עבורם, וגם אינה מערערת כלום על מתנה זו, אומדים את דעתה שמחלה על השיעבוד שיש לה בנכסים אלו).

• ושמואל אמר – במחלק בפניה ושותקת.
• רבי יוסי בר חנינא – באומר לה שלי קרקע זו בכתובתך.

והא מדקתני (במשנה) רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה – מחלה. משמע שת"ק ס"ל שצריכה כתיבה וקבלה, וקשיא לכולהו (שלא הצריכו שהתרצתה)?

✓ אמר ר"נ: (שר"ג ס"ל כרבי יוסי כשמחלה בפירוש אף שלא נתן לה או שנתן לה ושתקה ולא מחלה – איבדה כתובתה). טעמו כיון

שעשאה שותף בין הבנים – מחלה כתובתה (אף שלא קיבלה בפירוש, דחשיבא ליה כאחד מבניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרצה לו ומוחלת השעבוד מן הנכסים).
כ"פ הרי"ף – עשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה, ודווקא בשותקת, וכ"ש המקרים של רב ושמואל וכו'.

כיון שעשאה שותף (רב נחמן)

• ✓ הרא"ש – דעה זו מקילה מכולם, שאף שלא חילק בפניה ולא א"ל שלי קרקע וכו' כל שידעה ושתקה, כיון שנתן לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים (מחלה כתובתה) ואיבדה כתובתה. כ"פ הרמב"ם והר"ן
• ור"ח פירש – דווקא כשעשאה שותף וקיבלה חלק שווה כמו הבנים, אבל קרקע כלשהו לא איבדה. ואינו נאה לרא"ש.

הדין בבריא שציווה

שם (קלב.): בעי רבא, האיך בבריא? תיקו

תיקו

• ✓ הרא"ש – ומספק (איבדה כתובתה) שלא מוציאים כתובה. כ"פ רשב"ם, רמב"ם, ה"ה והר"ן.

• והרי"ף – מעמידים כתובה על חזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה.

שם: ההוא שחילק (כל נכסיו), 1/2 נכסיו

אה"ע – ק"ו

נכסים חדשים) לא שקלא? גם כאן היא נוטלת.

פרשב"ם: מתה אחת הבנות – בחיי האב וחזרה זו וירשה. אילו קני – הבעל נכסים אחרים אחר כך, האישה גובה מהם שלא מחלה האישה רק לנכסים שהיו אז.

אם חילק נכסיו בינו לבין אחרים (ולא בניו): רשב"ם – ה"ה אם חילק נכסים לאחרים הפסידה.

✓ **אבל** רמב"ם והרא"ש – דווקא שחילק נכסיו בינה לבין בניו, שאז חלק לה כבוד שעשאה שותפה בין הבנים, אבל חילק לאחרים לא איבדה כתובתה. כ"פ המחבר ('הכותב נכסיו לבניו'). כ"פ ח"מ וב"ש.

כ' הר"ן: וכ"ז דווקא בכתובה שהפסידה כתובתה, שמקולי כתובה שאנו כאן. אבל בע"ח (או נדוניה) אף שיחלק כל נכסיו לפניו ונתן לו מקצת – לא מחל על חובו. **כ' מהרא"י:** בעלה ציווה בפניה הרבה דברים, והסכימה על דבר אחד, ועל שאר דברים שתקה – לכו"ע לא הוי שתיקה מחילה.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. **"הכותב כל נכסיו"**

ח"מ (א): 'כותב' לאו דווקא, אלא אם הוא שכיב מרע מספיק באמירה, ואם הוא בריא לא מהני כתיבה וצריך דווקא קניין. כ"כ ב"ש.

"בין זכרים"

ב"ש (ב): אבל אם חלק לשאר יורשיו מכ"ש שמחלק לאחרים לא, דהטעם הוא

לבת אחת, 1/2 לבת שניה, ולאשתו 1/3 בפירות.

איקלע ר"נ לגבי רב חסדא, א"ל בכה"ג מאי? א"ל הכי אמר שמואל – אפילו לא הקנה לה אלא דקל לפירותיו איבדה כתובתה. א"ל אימר שהקנה גוף הקרקע, אבל כאן רק פירות, מהו? א"ל במטלטלים וודאי לא איבדה.

כ"פ הרמב"ם – שאם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה, וכן אם שייר לעצמו קרקע כלשהו (שלא נתן כל נכסיו) או אפילו שייר לעצמו מטלטלים (לפי תקנת הגאונים) כתובתה קיימת.

ולאחר תקנת הגאונים אם כתב לה ממטלטלים:

לפי נמ"י והב"י – בזה"ז שגובה ממטלטלים אבדה כתובתה, שדינה כאילו כתב לה קרקע.

✓ **אבל** לדעת הרמב"ם – אם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה. כ"ד ש"פ והב"ח.

וטעמו: דווקא כששייר לעצמו מטלטלים אמרינן שאיבדה כתובתה כיון שיכולה לגבות ממטלטלים, אבל כתב לה מטלטלים ל"א שמחלה בשביל זה שאינם חשובים.

דקל לפירותיו (איבדה כתובתה).

פרשב"ם: ה"ה לפירות מחוברים שאיבדה כתובתה.

ב"ש (קלב): ההוא דאמר 1/3 לבת, 1/3 לבת שניה ו 1/3 לאשתו שאיבדה כתובתה.

אם מתה אחת הבנות:

סבר רב פפי – דלא מקבלת מירושת הבת שמתה. ✓ **א"ל** רב כהנא – אילו קני הבעל

אה"ע – ק"ו

■ **✓** לרמב"ם – אף שחלק שלא בפניה כיון ששתקה כשנודע לה איבדה. כ"ד הרא"ש, הר"ן, והמחבר.

■ לדעת רש"י – דווקא שחלק בפניה. וכ"ה במרדכי בשם מהר"ם.

■ לדעת בעל המאור והעיטור ור"ח – דווקא שהיתה שם וקבלוה.

"איבדה עיקר כתובתה"

ט"ז (א): דאמרינן כיון שחלק לה כבוד לחלק בין הבנים וודאי מחלה.

"אצל לא נדונייתה" (ה"ה)

ב"ש (ה): ה"מ בשותקת אבל כל שקבלה עליה בפירוש וודאי מהני אף לענין נדוניה באה"ט (ה) בשם רש"ך – וכ"ש אם נטלה בקניין (אם אינה בעין – ב"ש).

באה"ט (ה): דין שלישי שמוסיף לה בעלה: לפי רשד"ם – דינו כנדוניה שלא איבדה אבל. המהרי"ט כ' – שדינה ככתובה שאיבדה.

"ואינה טורפת"

פת"ש (א): כ' ספר ישועות יעקב – דווקא נכסים שהיו בעין ונתן לבניו אמרינן מחלה, אבל אם מכר קודם חלק מנכסיו, על אלו לא מחלה (וטורפת מהם).

והבית יעקב כ' – שמחלה אף על מה שמכר קודם.

כיון דעשה לה כבוד כאחד מן הבנים אפשר דמחלה, אבל כשמחלק לשאר יורשיו לא כ"כ הרא"ש.

"בין בריא"

ב"ש (ג): בש"ס עלתה בתיקו בבריא. ונפק"מ אם תפיסה מהני. ובהרי"ף איתא דלא הפסידה הכתובה מספק, וכ"פ בהג"א. באה"ט (ג) כ' בשם כנה"ג – דעליה להביא ראיה ונעמיד הנכסים בחזקת היורשים. וכ"כ מהריב"ל ומהרי"ט.

"ושתקה כשנודע לה"

ח"מ (ג): כלומר אעפ"י שלא חלק בפניה, וה"ה אם קבלה בפירוש ונתרצית למעשיו אעפ"י שלא כתב לה קרקע כל שהוא, וכו' יוסי דס"ל דקבלה בלא כתיבה מהני. וכתיבה בלא קבלה מהני כל ששתקה ואפשר אף בלא כתב כל נכסיו מהני אם קבלה.

"כשחלק בפניה"

ב"ש (ד) – לדעת הרמב"ם שפסק כרבי יוסי, אם חלק בפניה אפילו לא נתן לה כלום כיון ששתקה איבדה כתובתה.

וח"מ (ד) כ' – דווקא שנתן לה חלק, שאם לא כן אף ששתקה לא איבדה כתובתה.

ב"ש (ד): כשלא חלק בפניה –

סעיף ב: נתן לה מטלטלין. ציווה לתת לבניו ושתקה האישה

סעיף ב: כתב לה עמהם מטלטלין בלבד, או ששייר לעצמו קרקע כל שהוא, כתובתה קיימת.

אה"ע – ק"ו

ב. ולפי מה שתקנו הגאונים שכתובה נגבית מהמטלטלין, אפילו שייר מטלטלין כל שהוא – כתובתה קיימת, שהרי היא אומרת: ממה ששייר אני גובה, ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר נכסים ותטרוף.

ג. הגה: מי שצוה לתת לצניו כך וכך, או לאחרים, וצוה כך לפני אשתו, ושתקה: י"א – שצריכה לקיים [מרדכי בשם ראב"ן]. ויש חולקים [מרדכי בשם הר"ם].

ד. ולכולי עלמא אם אמרה למקצת דצריו חזון, ומקצת דצריו שתקה, דלא הוי מחילה צמה ששתקה, אבל צמה שאמרה חזון, צריכה לקיים [פסקי מהרא"י]. ואינה יכולה לומר שעשתה שלא לטרוף דעתו [מהרי"ו].

ה. ואם קבלה קנין לקיים מתנותיו, ואחר כך אומרת שלא מחלה כתובתה ומה שקבלה קנין משום שהנכסים היו צידה וצרכותה – הדין עמה וגוצאת כתובתה [ריב"ש].

לה, חד דיקלא נמי לית לה. אלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי. וכתובתה קיימת.

ב. כתב לה מטלטלים לאחר תקנת הגאונים:

• נמ"י והב"י כ' – שבזה"ז שגובה ממטלטלים אבדה כתובתה, שדינה כאילו כתב לה קרקע.

• אב"ל לדעת הרמב"ם – אם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה. כ"ד ש"פ והב"ח

וטעמו: דווקא כששייר לעצמו מטלטלים אמרינן שאיבדה כתובתה כיון שיכולה לגבות ממטלטלים, אבל כתב לה מטלטלים ל"א שמחלה בשביל זה שאינם חשובים.

ג. כ' ד"מ בשם המרדכי: ראובן שטען על אמו שאביו ציווה לתת לו כו"כ מנכסיו בפני אמו ושתקה:

• ת' ראב"ן – שתיקתה הוי מחילה וצריכה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שם: ההוא שחילק 1/2 לבת אחת, 1/2

לבת שניה ו 1/3 בפירות לאישה.

איקלע ר"נ לגבי רב חסדא, א"ל בכה"ג מאי? א"ל הכי אמר שמואל – אפילו לא הקנה לה אלא דקל לפירותיו איבדה כתובתה. א"ל אימר שהקנה גוף הקרקע, אבל כאן רק פירות, מהו? א"ל במטלטלים וודאי לא איבדה.

כ"פ הרמב"ם – שאם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה, וכן אם שייר לעצמו קרקע כלשהו (שלא נתן כל נכסיו) או אפילו שייר לעצמו מטלטלים (לפי תקנת הגאונים) כתובתה קיימת.

ב"ב (קלג.): ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה, שייר חד דיקלא: סבר רבינא למימר – לית לה אלא חד דיקלא.

✓ אמר ליה רב יימר לרבינא – אי לית

אה"ע – קי"ז

"ימנע ממנה"

להוליד בני שנואה), מ"מ היא לא יכולה להוציא ממנו הנדוניה כל זמן שהיא מעכבת הגט (מהרי"ק).

כ"כ ב"ש – ודווקא במומים שנולדו אחר נישואין או שהיו קודם וידע מהם, אבל היה בה מומים קודם ולא ידע – כופין אותה לקבל גט.

"ורואה לגרשה ולתת כתובתה"

ב"ש (כה): משמע שאם אינה מאוסה עליו אף שרוצה לגרשה ולתת כתובתה – אינו יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה.

דלא כמהר"א מזרחי והב"ח – דס"ל שכל שמסרבת לקבל גט יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה.

ב"ש: כל אישה שאינה רוצה לקבל גט יכול בעלה למנוע ממנה שאר כסות ועונה (כ"כ מהר"מ מזרחי והב"ח לאפוקי הרא"ש דס"ל שחייב לזונה).

כ"ד ח"מ (כא) שכ' – לאו למעשה כתב כן הרא"ש שיכופו אותה לקבל גט, רק למנוע ממנה שאר כסות ועונה. ובב"ח הביא תשובת הרב מזרחי דבכל אשה שבעלה רוצה לגרשה והיא אינה רוצה לקבל דיכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה.

ב. "אבל שאר מומים – לא יכול לגרשה" ח"מ (כב): וצריך לתת שאר כסות ככל הנשים, רק עונה פטור (שאין כופין אותו

אה"ע קי"ז: תקנת נישואין של קהל טוליטולה, ודיני נדוניה,

ובו י"ט סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: חלוקת בגדי שבת וחול בתקנות טוליטולה..... 316
- סעיף ב: גירש אשתו סמוך למיתתו. אחר המיתה מוציאה האישה הגט..... 317
- סעיף ג: שהתה מלחלוק עם היתומים לא איבדה מזונותיה..... 318
- סעיף ד: אלמנה שפרעה לגויים החובות של בעלה..... 318
- סעיף ה: אלמנה שגובה חצי נכסי גובה אף ממשועבדים..... 319
- סעיף ו: דבר שאינו מפורש בתקנה..... 319
- סעיף ז: דיני גביית הכתובה כפי דין תורה..... 320
- סעיף זז: נתנה או מחלה האישה לבעלה בחצי נדוניתא..... 320
- סעיפים ט-י: הנותן לאשתו שט"ח תוכל לגבות מתי שתרצה..... 322
- סעיף יא: אמר תנו לאשתי כו"כ בתים..... 324
- סעיף יב: הכניסה קרקע לבעלה במתנה והוא כתב לה כנגדו שט"ח..... 324
- סעיף יג: כשיש מחלוקת אם האישה מתה תחילה או הבן..... 324

אה"ע – קי"ח

325	סעיף יד: התנה עמה שלא ישא אשה אחרת עליה.....
325	סעיף טו: נשבע שלא לישא אשה אחרת על אשתו שלא ברצונה.....
326	סעיף טז: נשבע לתת לחברו חצי ממה שירוויח ולא נשאר מזונות לאשתו.....
326	סעיף יז: מחלה לבעלה נדונייתה מפני שאיים עליה בעלה לגרשה.....
327	סעיף יז: כתובה אלמנה וקבורת בעלה מי קודם.....
327	סעיף יט: המתנה בשעת נישואין וגרשה והחזירה. תקנות שו"ם. מתו שלא המיתה טבעית.....

הקדמה: תקנות טוליטולה

◀ בתקנות טוליטולה ישנם ג' מצבים:
מצב א: כשמתה האישה בחיי בעלה.
מצב ב: כשמת הבעל בחיי אשתו.
מצב ג: כשנתגרשו.

◀ מצב א: כשתמות האישה בחיי בעלה (ע"פ ההלכה סימן צ: הבעל יורשה את אשתו).

• אם לא הניחה זרע של קיימא: בעל יורש חצי הנכסים, ויורשי האישה (שיש לו דין קדימה בין יורשה) נוטל חצי שני.

• ואם הניחה האישה אמה שהכניסה לה נדוניה (קרקע, בגדים וכו', כגון שהיתה אלמנה והנכסים שלה), תיטול האמה חצי השני במקום היורש.

• ואם הניחה זרע של קיימא – בעל נוטל חצי והזרע נוטל חצי השני. ואם הזרע ימות אחר מיתת אמו, אביו ירש הכל.

• ואם חושדים שהבעל העלים הנדוניה (בגדים ותכשטים) משביעים הבעל שבועה חמורה שלא הבריה הנכסים.

• תכריכים וצרכי קבורת האישה הם על חשבון הבעל, ואם אין לו נכסים קוברים אתה מהעזובון ואח"כ חולקים.

◀ מצב ב: כשמת הבעל בחיי אשתו (ע"פ ההלכה האלמנה נוטלת כל כתובתה מכל הנכסים ואח"כ היורשים חלוקים הירושה).

• צרכי קבורת הבעל ילקח מהעזובון, ואח"כ תיטול האישה כתובה מחצי עזובון הבעל שנשאר. אף שחצי העזובון לא מספיקים לכתובה. החצי השני ירשו יורשי הבעל.

• ואם יש שט"ח על נכסי הבעל:

אם לא היה בקניין האישה, או היה לפני נישואין, טורף בע"ח מחצי מהנכסים ומה שנשאר ירשו יורשי הבעל.

אבל אם היה בקניין הבעל ואשתו, האישה נוטלת מחצי הנכסים אחד התשלום לבע"ח.

• ומה הכניסה האישה או מה שנפל לה בירושה אחר נישואה או מה שקנתה ע"י מעשי ידיה – הכל לאישה.

◀ מצב ג: נתגרשו (ע"פ ההלכה סימן ק' צריך לשלם לאישה כתובתה, הנדוניה ואף מה הוסיף לה).

• אם האישה תבעה הגירושין – נוטלת מהנדוניה מה שטוענת ומוכחה שהכניסה לו. אבל מה שכתובים בכתובה שהכניסה אינה נטלת לפי שנהגו להוסיף, ודעת

אה"ע – קי"ח

◀ בנוסף יש תקנות שו"ם (כמ"ש הרמ"א נג/ג). אישה שמתה בלא זרע של קיימא. אם מתה תוך שנה מחזיר החתן את כל הנדוניה שנתן אבי הכלה, ואם תוך שנתיים מחזיר חצי הנדוניה (ואח"כ לא מחזיר כלום). בני אשכנז נוהגים כתקנות שו"ם. ובארץ ישראל נהגו בתקנת טוליטולה – שאם לא השאירה האישה זרע קיימא חולקים נכסיה בין בעלה ובין יורשיה (הובא בספר השופט והמפשט לראשל"צ הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל).

הבעל בהוספה ע"ד שתשאר נשואה לו ולא תבקש גירושין.³⁰ ואם לא תוכל להוכיח כמה הכניסה, תשבע שבועה חמורה מה שהכניסה ונוטלת. בתנאי שלא נתנה לו רשות למכור ולא אבד ע"י השתמשות (שהבעל לא אחראי). ואם נכתב בכתובה שהכניסה לו מטבעות צריכה כמה הכניסה ונוטלת. • אם הבעל תובע הגירושין – אין יכול לגרשה בע"כ אלא אם כן יפרע לה מה שכתוב בכתובה, עיקר ותוספת (אף מה שהוסיף לה).

סעיף א: חלוקת בגדי שבת וחול בתקנות טוליטולה

סעיף א: *אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה של טוליטולה, שמין בגדי שבת שעליה, אבל לא בגדי חול [ת' הרא"ש].

ב. תנאי הסיור אינו אלא אם תמות האשה בחיי בעלה, אבל לא אם תמות שומרת יבם [טור].

כ"כ ב"ש (א) – והוסיף, ואם התקנה היא שהברירה ביד היורשים לסלק אלמנה הכתובה או ליתן לה חצי עזבון ויש כאן בע"ח – יכולים ליתן לה כל סך הכתובה כדי להפסיד לבע"ח (עיין סי' קי"ג-ב).

"אבל לא בגדי חול"

ב"ש (ב): ואף שבסימן (צט/א) מבואר ששמין לאלמנה אף בגדי חול! שאני הכא

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"בכוח תקנות טוליטולה"**

ח"מ (א): בתקנות טוליטולה – אם הכתובה מרובה מחצי נכסי הבעל, תיטול רק חצי מהנכסים והשאר ליורשי הבעל. ובע"ח גובה מיורשי הבעל. ואין היורשים יכול לוותר לאישה ליטול כל כתובתה ולהפסיד לבע"ח.

נוטלת, שהוא בכלל נדוניה.

³⁰ הוספת שליש שנהגו להוסיף: לפי הדרישה – אינה נוטלת. אבל לפי הב"ש – גם זה אינה

אה"ע – קי"ח

בעלה מחזיר הבעל ע"פ התקנות חצי ליורשים (אע"פ שמדינא יורש הכל) מ"מ בשומרת יבם שמתה אף שהיבם יורשה אין נותן חצי ליורשיה, שביבם לא תקנו.

שאינה נוטלת רק עד חצי ולכן לא שמיין בגדי החול (פרישה).

"אצל לא אם תמות סומרת יבם"

ב"ש (ג): פירוש אע"פ שאם מתה בחיי

סעיף ב: גירש אשתו סמוך למיתתו. אחר המיתה מוציאה האישה

הגט

סעיף ב: א. מי שגירש את אשתו סמוך למיתתו, אף על פי שלא גירשה אלא

כדי שלא תזקק ליבם, דינה לענין כתובתה בתקנת טוליטולה כדין גרושה (שנוטלת כל הנדוניה והתוספות).

ב. הגה: אצל אם לא גירסה ממס, כגון שלא יאל עליה קול גרושה בחייו, רק היתה בחזקת אלמנה, רק אחר מותו הוליא גט ואומרת: נתגרסתי – אינה נאמנת וכריכה ראה על הגירוסין, דוודאי לא נכתב הגט רק להצרכה בעלמא [בב"י בשם הר"ר יהודה בן הרא"ש].

התקנה – הדין עם בע"ח לגבות מהחצי הנשאר, שלא עשתה כן אלא להבריש הנכסים מבע"ח, שהרי לא יצא עליה קול שנתגרשה. ואף אם נאמר שנתגרשה בגט זה צריכה להבי ראייה מתי הגיע הגט לידה (שמא אחר מותו שדינה כאלמנה ולא גרושה).

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. "אלא כדי שלא תזקק"

ט"ז (א): פי' שהיא טוענת שדינה כגרושה ומגיע לה כל כתובתה. והם טוענים שאינה גרושה כיון שלא נתן גט אלא שלא תזקק ליבם ממילא הוי דינה כאלמנה וחולקים הנכסים, דהדין עם האשה ודינה כגרושה.

❖ **שורשי הלכה** (המקורות)

א. כ' בת' הרא"ש: גירש את אשתו סמוך למיתתו ותובעת כל כתובתה (שבגירוסין אין תקנה ונוטלת כל כתובתה) והיורשים טוענים כי נתן לה גט שלא תזדקק ליבום (ויש לה רק כדין אלמנה בחצי מהנכסים) – כיון שנתן גט דינה כגרושה שנוטלת כל כתובתה.

ב. כ' הר"י בן הרא"ש: ראובן מת והוציאה אשתו גיטה ובאה לגבות כתובתה כדין גרושה, וטוענים היורשים כיון שהיתה בחזקת נשואה במותו ואף התאבלה עליו, דינה כאלמנה שתגבה רק חצי כתובתה לפי

סעיף ג: שהתה מלחלוק עם היתומים לא איבדה מזונותיה

סעיף ג: אם שהתה מלחלוק עם היתומים כפי התקנה, קצת זמן, לא איבדה

מזונות אותו זמן, (אף על פי שהכח ציד היתומים לסלק האלמנה בחלי הנכסים) [שור בשם תשובת הרא"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

תבעה כתובתה יש לה מזונות.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"אע"פ שכוח ציד היתומים"

ח"מ (ד): כלומר מסתמא לא היתה תקנת הקהל רק אם תתבע כתובתה יתנו רק חצי, אבל אם לא תתבע יכולה להמשיך לזון לעולם בעל כורחן כמ"ש (בצג.ג).

ואף אם היתה תקנה באותו מקום שיוכלו היתומים לסלקה כשירצו, כ"ז שלא התרו בה קודם שהם רוצים לסלקה – לא הפסידה מזונותיה.

כ' ת' הרא"ש: אלמנה ששהתה מלחלוק עם היתומים חצי שנה קודם שתבעה כתובתה, ולא היתה ניזונת בתוקפה זו מנכסי בעלה, ועכשיו תובעת כתובתה ומזונות לתקופה שלא ניזונה. וקרובי המת טוענים כיון שמכוח תקנה יד היורשים על העליונה כאנשי יהודה (שיכולים לסלקה בכתובתה מתי שירצו), ממילא הוי כאילו נתנו לה הכתובה ולא מגיע לה מזונות. תשובה: לא אבדה מזונותיה שתקנות הקהל אינה יכולה לבטל תנאי כתובה, שכ"ז שלא

סעיף ד: אלמנה שפרעה לגויים החובות של בעלה

סעיף ד: אלמנה שפרעה שלא ע"פ ב"ד חובות העובדי כוכבים מנכסי בעלה כדי

שלא יזלזלו במכירת קרקעותיו – יפה עשתה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

בעלה ובאו למכור הקרקעות – יפה עשתה כדי שלא יזלזלו במכירת הקרקעות, ואע"פ שלא עשתה ע"פ ב"ד כיון שהיתומים סמוכים אצלה הוי כאילו נתמנתה לאפטרופוס.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"יפה עשתה" (ת' הרא"ש)

ח"מ (ה): ובגוף התשובה כתב טעמו –

כ' בת' הרא"ש: אישה שמת בעלה והיו עליו חובות מהגויים ובאו לגבותם מקרקעותיו, והלכה ופרעה להם החובות כדי שלא יזלזלו במכירת הקרקעות. ועכשיו תובעת לאפטרופוס היתומים, וטוען האפטרופוס שלא היה לה לפרוע כלום כיון שלא אמרו לה לפרוע. תשובה: אם ידוע שהיו לגויים שטרות על

אה"ע – קי"ח

אבל הב"ש (ד) – בלא טעם זה לא חייבים היתומים לפורעה, שלא היה לה לשלם בלי ידיעת הב"ד.

'הואיל והיתומים סמוכים אצלה הוי כאילו התמנתה לאפוטרופוס', ובשו"ע השמיט זה! ואפשר שכל שרואים ב"ד שעשתה טובה ליתומים אף שלא סמכו אצלה – יפה עשתה.

סעיף ה: אלמנה שגובה חצי נכסי גובה אף ממשועבדים

סעיף ה: אלמנה שהורידה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה, ויש למת קרקעות ממושכנים ביד אחר, אף על פי שיש לו נכסים בני חורין – נוטלת חצי קרקעות הממושכנים, לפי מה שנהגו על פי התקנה, לחלוק בכל דבר ודבר חציו.

ותגבה אותם מנכסים בני חורין, כי אין התקנה שתגבה חצי מכל נכס בפ"ע. **✓אמנם** העידו סופרי העיר שכך נהגו ע"פ התקנה לגבות מכל נכס ונכס חצי, ואמרת שיעשו כמנהגם ויתנו לה חצי הבית המשועבד לשמעון.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כ' בת' הרא"ש: ראובן משכן ביתו לשמעון ונפטר, והיה עליו כתובת אישה, והורידה ב"ד בחצי הנכסים מכוח התקנה, ובאה לגבות משמעון חצי הבית. טוען שמעון 'הרי יש בתים בני חורין' – הדין עם שמעון שהתקנה שתיטול חצי נכסי המת

סעיף ו: דבר שאינו מפורש בתקנה

סעיף ו: דבר שאינו מפורש בתקנה, נעמידנו על דין תורה [ת' הרא"ש].

וכן כל ספק שיש בתקנה, על יורשי האשה להביא ראיה, דאין מוליאין ירוסת הבעל (מספיקא) [ב"י בשם תשובת הר"ן].

בספק תנאי אמרינן יד הבעל על העליונה ולא בספק התקנה.

ובענין התקנה שיהיה הוולד (הזרע שלה) ל' יום – כ' בת' הר"ן היינו שיחיה בחיי האם ואחר מותה (יחד) ל' יום, כ"כ הדרישה. ובת' בן ששון כתב – שיחיה אחר מות האם ל' יום.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"וכן כל ספק"

ב"ש (ה): ה"ה בתקנות שתפסיד מהכתובה כל מה שאינו מפורש או אם יש איזה ספק אין לגרוע מהכתובה (טור סעיף י"ג ובתשובת הר"ן, שלא כתובת בן ששון שכתב שדווקא

סעיף ז: דיני גביית הכתובה כפי דין תורה

סעיף ז: כל דין שיש לה בגביית כתובתה כפי דין תורה, יש לה בחצי נכסים שנוטלת מכת התקנה.

הכתובה מנכסיו שבשעת מיתה ולא יפחתו מחלק האלמנה. **✓** ולכן כל שיש לה בגביית הכתובה יש לה ג"כ בחצי נכסיו, היכלך יחלקו הנכסים ומחלק היורשים יפרעו הבע"ח.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כ' ת' הרא"ש: אם יש כתובה ובע"ח, האם יטול האישה תחילה חצי הכתובה ואח"כ יטול בע"ח מהחצי הנשאר? תשובה: כיון שאין הדבר מפורש בתקנה הולכים ע"פ דין תורה שצריכה ליטול כל

סעיף זז: נתנה או מחלה האישה לבעלה בחצי נדוניתא

סעיף זז: א. אם נתנה האישה לבעלה או לאחר שיוכה אחר מותה בחצי נדונייתא הראוים יורשיה לירש כפי תקנת טוליטולה – אינו כלום. אבל אם מחלה, מעבשיו, לבעלה כל שטרי חובות שיש לה עליו – מחילתה מחילה.

ב. הגה: ויש לילך בזה אחר לשון התקנה, דאם משמע שם דאינה יכולה למחול בלא היורשין, או שעל מנת כן נתן הנותן – אין בידה לשנות. ואם היא בעלמה נותנת הנדוניה – יכולה למחול לבעלה או להתנות ליתן לאחר כפי מה שתחפוץ, ובלבד שתעשה בפני עדים (ה"ה בפני היורשים אם הם מודים דלא נבראו סהדי אלא לשקרין), ובלא זה זוכים היורשים מכח המנהג [כל זה תמצא מבואר בב"י בשם תשובת הרא"ש ורשב"ץ].

ג. במקום שיש תקנה שיורשי האשה יחלוקו עם הבעל כשמתה האשה תחלה, יפרעו תחלה כל החובות שהבעל חייב. ונאמן הבעל לומר כמה חייב, במגו דאי בעי היה כופר ואומר שלא הניח כל כך [תשובת הרא"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

הנכסים) במקום יורשיה (אף שאמרה מהיום ולאחר מיתה), ואם נתנה – אינו כלום אלא יורשיה יורשים. ב"ש – וטעמו, שחששו שכל איש יפציר

א. כ' בת' הרא"ש: אין ביד האישה לתת בחייה למי שתמצה (לבעל או לאחר מחצי

אה"ע – קי"ח

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אם מחלה מעכשיו לבעלה"

ח"מ (ז): לדעת הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם – אין מכירה ומחילה מועילה בנכסי צאן ברזל רק בכתובה ותוספת. ולדעת הרא"ש – מהני מכירה ומחילה, רק כשהבעל מוכר לאחר לא מהני הסכמה. דיכולה לומר נחת רוח עשיתי משום איבה. והראב"ד – מחלק בין מכירה למחילה (לעיל סי' צ' סעיף ט"ז).

כאן בטור: דמעכשיו ולאחר מיתה לא מהני והכל תלוי בלשון התקנה (כמ"ש הרב בהג"ה).

וכ' הב"ש (ז): מעכשיו לבעלה – הטעם דחיישינן כל איש יפצר באשתו ליתן לו במתנה לאחר מותה, אבל בחיי אשתו אין האשה מתרצית דשמא ימות הבעל בחייה ויאכלו אחרים את נחלתה בחייה.

ב. "ויש לילך בזה אחר לשון התקנה"

ב"ש (ח): לפי המנהג שלנו שכותבים

באשתו לתת לו במתנה לאחר מיתה, אבל כשמוחלת בחייה – מהני ולא עשו תקנה משום שאין האישה מתרצת לתת בחייה שמא ימות הבעל בחייה ויאכלו אחרים נחלתה בחייה.

אבל אם נתנה מעכשיו הנכסים לבעלה באופן שאין לה טענת 'נחת רוח עשיתי לבעלי' (כמבואר צ"ט, יז) – מתנתה קיימת (כיון שזכה קודם שתמות, ואין זה נגד התקנה, אבל לאחרים אין יכולה לתת אף בחייה כיון שהבעל אוכל פירות).

ג.כ' בת' הרא"ש: כשיש תקנה לחלוק נכסי הבעל כשמתה אשתו – יפרעו תחילה חובות שהבעל חייב. ונאמן הבעל לומר כמה חייב, במיגו שהיה כופר שלא הניח כו"כ נכסים.

וכ' הרמ"ה: התנה הבעל בכתובה שאפילו תמות אשתו בלא זרע יחלוק הבעל עם יורשיה, ואח"כ כתבה האישה לבעלה או לאחרים נכסיה מהיום ולאחר מיתה – התנאי האחרון מבטל תנאי ראשון ואין חלוקים.³¹

³¹ הוא דבר מסוים (שדה פלונית) – שיעבוד בע"ח חל עליו ולא משנה היכן השדה, בע"ח טורף ממנו.

ואם אינו מסוים – אין בע"ח גובה ממנו, אלא אם כן הקנה מטלטלים אג"ק שאז גובה ממנו. עוד כ' בת' הרא"ש: אמר לעדים 'הוי עלי עדים שאם אפטר לפני אשתו, מהיום ולאחר מיתה עשיתי אותה יורשת בכל נכסיה, ומהיום תלך ותחזיק בכל מה שיש לי' – מה שנתן לאשתו בלשון 'ירושה' לא מהני כיון שאינה ראויה לרשת, אבל כיון שכתב 'תחזיק' שהוא לשון מתנה – הדברים קיימים.

³¹ כ' הרא"ש: ציוותה רחל שאחר מותה, בעלה וביתה יחלקו בנכסים, ואם תמות הבת קודם נישואין יהיו נכסיה לאחותה. ומתה רחל ואח"כ מתה ביתה – בעלה של רחל יורש את ביתה של רחל שהיא ביתו ולא אחותה של רחל, כיון שהירושה אין לה הפסק וכיון שבאו הנכסים ליד הבת בתורת ירושה אין ביד רחל לעקור ירושת אביה.

עוד כ' הרא"ש: האב הכניס נדוניה לביתו, שלפי תקנת טוליטולה חולקים הבת (הנכדה שלו) ואביה, ובא בע"ח האב לטרוף מחלק הנכדה (שבע"ח קודם לנתינת הנדוניה) – אם הנדוניה

אה"ע – קי"ח

ח"מ (ט): כלומר – התיקון הוא שמיד כשתמות אשתו כל הנכסים שיש לבעל (בין שהכניסה לו אשתו בין נכסים שלו) הכל יתן המחצית ליורשיה.

וצריכין להניח לבעל כדי שיפרע כל חובותיו. ונאמן הבעל לומר כמה חייב (במיגו דאי בעי למימר אין לי אלא כך ממון), ולפ"ז אם אין לבעל מיגו כגון שלא היה בביתו כשמתה אשתו צריך הבעל לברר כמה חייב, דאינו נאמן בהודאתו לחוב ליורשי האשה בלא מיגו.

מחמת עידור תקיים כתקנת שו"ס, א"כ מתנה אביה שיחזור לו הנדוניה אחר מותה. דהיינו תקנות שו"ס שיחזור אפילו בשנה שניה החצי. ולכן אינה יכולה למחול, דהוי כאלו התנה שנותן בתנאי זה.

ואפשר אפילו אם היא נתנה הנדוניה משלה דאז יכולה למחול מה שתרצה, מ"מ אם נכתב בתנאים אם תמות יחזור ליורשים תו אין יכולה למחול אם נעשה בקניין.

ג. "במקום שיטת תקנה"

סעיפים ט-י: הנותן לאשתו שט"ח תוכל לגבות מתי שתרצה

סעיף ט: א. הכותב לאשתו בשעת נשואין שטר חוב בסכום ידוע, ומתנה שתוכל

לגבותו בכל עת שתרצה – אם תגבנו ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות. ב. (ולכן) ואם יש עליה חוב שלותה אחר שנשאת, אינה גובה ממנו. אבל אם לותה קודם שנשאת, גובה ממנו.

ג. אבל אם אינו עומד לגבות אלא לכשתתאלמן או תתגרש – אינו יכול בע"ח לגבות ממנו, אלא ימכרוהו ב"ד בטובת הנאה לו או לאחר, אבל לא לבעל [המשך ת' הרא"ש].

ד. (וזו אינו נכון, אלא לא ימכרו בית דין בטובת הנאה לא לו ולא לאחרים, לכל לגבי בעלה וודאי מחלה, ואטרוחי צי דינא צכדי לא מטרחינן) [טור וב"י בשם גמרא החובל].

סעיף י: ה. אם נתן לה הבעל מתנה, אפילו בעל חוב שהלוה לה אחר שנשאת,

גובה ממנו [שם].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כ' הרא"ש: כתב לאשתו בשעת נישואין שט"ח במתנה שהאישה תוכל לגבותו מתי שתרצה – יכולה לגבותו כשתרצה ויילקח בהם קרקע והוא אוכל

פירות. ול"ד ל(פה/ז) לבעל הנותן מתנה לאשתו, שקנתה ואין הבעל אוכל פירות! דשם נתן לה אחר נישואין, שבעין יפה נתן לה ולא משייר לעצמו כלום.

אה"ע – קי"ח

ב. לפיכך:

- הנותן מתנה לאשתו אחר נישואין – בע"ח שלה גובה ממתנה זו, כיון שאין לבעל פירות בזה.
- אבל שטר מתנה שכתב לה קודם שישאנה:

אם החוב שעליה בשטר קודם שנישאת – בע"ח גובה ממנה חוב שבשטר, אבל חוב בע"פ לא גובה (כמ"ש צא/ד).

ואם לוותה בשטר אחר שנישאת – אין בע"ח גובה, שאף שתגבה מבעלה שטר המתנה (כדי לשלם למלווה) הרי הם נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות (ולא יוכל המלווה לגבות מהם).

ג. ית' הרא"ש: ואם כתב הבעל שלא תוכל לגבות השטר מתנה אלא לאחר שתתאלמן או תתגרש – אין בע"ח גובה ממנה (עד שתתאלמן או תתגרש).

ד. ואין אומרים שתמכור השטר מתנה בטובת הנאה ויטול בע"ח מזה, שכל גבי בעלה וודאי מחלה ואטרוחי ב"ד לא מטריחינן. כ"פ הרמ"א

אבל השו"ע שינה מלשון הטור, 'אלא ימכרנו בטובת הנאה לו או לאחר אבל לא לבעל'.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "אחר שנישאת אינו גובה ממנה"

ט"ז (ב): בטור כ' – ולא דמי להא דאמרינן הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל הפירות, דשם מיירי שנתן לה אחר שנישאת שבעין יפה הוא נותן לה ואין

משייר לעצמו כלום, אבל מתנה שכותב לה קודם נישואין הוא כאחד משדות שהכניס לה שום משלו וכו' לפיכך אם יש עליה חוב שלוותה קודם שנישאת גובה ממנו.

"אינו גובה ממנה"

ח"מ (יא): דאי אפשר לגבות מנכסי מלוג דיש לבעל בהן פירות. ואם נאמר למוכרו בטובת הנאה כל לגבי בעלה וודאי מחלה כמ"ש אח"ז.

"אבל אם לוותה... גובה ממנה"

ב"ש (י): כיון דהיא יכולה לגבות כל שעה שתרצה, נעשה נכסי מלוג שלה כשאר נכסי מלוג דיש לו גם כן פירות, ובע"ח גובה אם יש לו שטר. וקשה למה לא אמדינן דעת הבעל מסתמא לא נתן לה מתנה שתתן לאחרים אלא לה נתן ולא לפרוע חובות?

וכן הקשה ח"מ (יב) – וי"ל שבאמת דעת הרא"ש בתשובה שבע"ח גובה דווקא אחר שתתאלמן או שתתגרש (דלא עדיף ממנה), אבל לגבות מן הבעל הקרן בעודה תחתיו זה לא עלה על דעת הרא"ש.

אבל דברי המחבר שכ' כלשון הטור – שמחלק בין אם שטר הנדוניה עומד לגבות בכל שעה שירצה שאז בע"ח המוקדם גובה, ואם אין השט"ח עומד לגבות רק כשתתאלמן אין בע"ח גובה ממנו, קשה. שהרי אף שעומד לגבות בכל שעה שתרצה אינו רק נכסי מלוג ואין לה חלק בקרן רק כשתתאלמן.

ד. "דכל לגבי בעלה וודאי מחלה"

אה"ע – קי"ח

ב"ש (יא): אף שנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל מוכרת בטובת הנאה (ח"מ תכ"ד), דשאני נכסי מלוג וצאן ברזל שהם בעין לכן אחר שמכרתם לאחר תו אין יכולה למחול לבעלה. מה שאין כן חוב או כתובה יכולה למחול לכן אין יכולה למכור הכתובה בטובת הנאה. כ"כ בפרישה.

ה. "אם נתן לה הבעל מתנה"

ח"מ (יד): מתנה אחר הנישואין, דק"ל קנתה ואין הבעל אוכל פירות, ולכן בוודאי הבע"ח גובה ממתנה זו (דאינם נכסי מלוג דבעל).

סעיף י"א: אמר תנו לאשתי כו"כ בתים

סעיף י"א: שטר שזה נסחו: 'הווי עלי עדים וכתבו והתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים במתנה גמורה' – אינו כלום [ת' הרא"ש]. (הואיל ולא כתב שהוא נותן לה, מה שאמרו: תנו, לאו כלום הוא) (כיון שלא נתן ליד עדים לא זכתה האישה, אבל אם היו מטלטלים ונתנם ביד העדים ואמר 'תנו ממין זה לאשתי' – זכתה האישה). [טור בשם תשובת הרא"ש].

סעיף י"ב: הכניסה קרקע לבעלה במתנה והוא כתב לה כנגדו שט"ח

סעיף י"ב: הנוהגים שהאשה המכנסת קרקע לבעלה כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה שטר חוב שתגבנו כל זמן שתרצה, ואין מזכירין באותו שטר הקרקע שנתנה לו – אין לאותה קרקע דין נכסי צאן ברזל, אלא הרי הוא כשאר נכסיו [ת' הרא"ש].

הרא"ש: אין לאותו קרקע דין נכסי צאן ברזל – טעמו, דאיך יתכן שקרקע שלה והמעות שתוציא ממנו ג"כ נעשה נכסי מלוג ואחר מיתתו תגבה שניהם.

סעיף י"ג: כשיש מחלוקת אם האישה מתה תחילה או הבן

סעיף י"ג: הבעל אומר: היא מתה תחלה ואחר כך הבן (והוא יורש ע"פ התקנה גם החצי השני של הבן), ויורשיה אומרים: לא כי אלא הבן מת תחלה (וחולקים), עליהם להביא ראיה (לפי שהבעל מוחזק. ב"ש – ועוד שמדינת הבעל יורש, אלא שהיורשים באים מחמת התקנה, וכשיש ספק יש להעמיד הדבר על עיקר הדין). [ת' הרא"ש].